

LIETUVOS APELIACINIO TEISMO

2023 METŲ PRAKTIKOS

BAUDŽIAMOSIOSE BYLOSE

APŽVALGA

2024 m. vasario 26 d.

Apžvalgą parengė Lietuvos apeliacinio teismo Teismų praktikos skyrius. Apžvalgoje pateikiamos neoficialios procesinių sprendimų santraukos, kurios, rengėjų vertinimu, yra aktualios teismų praktikai. Santraukos parengtos tik siekiant informuoti.

Apžvalgoje prie pateikiamo išaiškinimo nurodomi apžvalgos paskelbimo dieną (2024 m. vasario 26 d.) aktualūs duomenys dėl Lietuvos apeliacinio teismo priimto sprendimo apskundimo kasacine tvarka (paduotas ar nepaduotas kasacinis skundas, ar dar nepasibaigęs kasacinio skundo padavimo terminas, ar byla išnagrinėta kasacine tvarka ir išnagrinėjimo rezultatas).

TURINYS

I. LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO KODEKSO TAIKYMAS	6
BENDROJI DALIS	6
1. BK 20–25 straipsnių taikymas.....	6
Dėl nuorodos į BK 20 straipsnį, juridinį asmenį traukiant baudžiamojon atsakomybėn	6
Dėl organizuotos grupės narių nusikalstamų veikų kvalifikavimo.....	6
2. Bausmių skyrimo ir subendrinimo klausimai.....	7
Dėl laisvės atėmimo bausmės skyrimo vyresnio amžiaus nuteistiesiems	7
Dėl subendrinant bausmes pridedamos bausmės dalies nustatymo.....	7
3. BK 48 straipsnio taikymas.....	7
Dėl kartu su laisvės apribojimo bausme paskirtos intensyvios priežiūros termino nustatymo (terminą turi nustatyti teismas, o ne bausmę vykdanči institucija)	7
4. BK 62 straipsnio taikymas.....	8
BK 62 straipsnio 2 dalis gali būti taikoma tik tada, jei konstatuota BK 62 straipsnio punkte nustatyta sąlyga nesutampa su nė viena iš dviejų konstatuotų BK 59 straipsnyje įtvirtintų baudžiamąją atsakomybę lengvinančių aplinkybių	8
5. BK 66 straipsnio taikymas.....	9
Dėl pagal Europos arešto orderį perduotam asmeniui į bausmės laiką įskaitytinų laikotarpių	9
Į bausmės laiką įskaitoma tik realiai atlikta laisvės atėmimo bausmė.....	9
Dėl nuteistajam faktiškai likusio atlikti laisvės atėmimo bausmės laiko apskaičiavimo	10
6. BK 72 ir 72 ³ straipsnių taikymas.....	10
Dėl turto konfiskavimo, kai skiriasi faktinis ir teisinis turto savininkas	10
Dėl tikrinamo laikotarpio, sprendžiant dėl išplėstinio turto konfiskavimo, turto deklaracijose nurodytų duomenų vertinimo.....	10
7. BK 95 straipsnio taikymas.....	11
Dėl apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties termino nutrūkimo, kai asmuo atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės	11
Dėl BK 3 ir 95 straipsnių santykio (nustatant apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties terminą, taikoma mažesnius terminus įtvirtinusi BK 95 straipsnio redakcija, nors ji negaliojo tuo metu, kai buvo priimta BK straipsnio, pagal kurį kvalifikuota nusikalstama veika, redakcija) ...	12

SPECIALIOJI DALIS	13
1. BK 129 straipsnio 2 dalies 3 punkto taikymas	13
Dėl šeimos nario sąvokos aiškinimo (teta nelaikoma šeimos nare).....	13
2. BK 157 ir 307 straipsnių taikymas	13
Dėl emancipacijos įtakos vaiko ir nepilnamečio statusui baudžiamajame procese.....	13
3. BK 162 straipsnio taikymas.....	14
4. BK 182 straipsnio taikymas.....	14
Dėl tęstinės nusikalstamos veikos, kai siekiama išvengti skirtingų mokesčių sumokėjimo	14
5. BK 225–228 straipsnių taikymas.....	15
Dėl BK 225 straipsnio 5 dalies ir 227 straipsnio 5 dalies galiojimo laiko atžvilgiu.....	15
Dėl BK 175 ¹ ir 225, 226, 227, 228 straipsniuose įtvirtintų veikų atribojimo.....	15
Dėl BK 190 ir 212 straipsniuose nuo 2023 m. birželio 1 d. įtvirtintų naujų didelės turtinės žalos dydžių reikšmės, aiškinant BK 228 ir 300 straipsniuose įtvirtintą didelės žalos požymį.....	16
6. BK 231 straipsnio taikymas.....	16
7. BK 270 straipsnio taikymas.....	17
Dėl žalos aplinkai nustatymo ypatumų	17
8. BK 292 straipsnio taikymas.....	19
Dėl baigto neteisėto asmenų gabenimo per valstybės sieną atribojimo nuo pasikėsینimo padaryti šią nusikalstamą veiką	19
II. BAUDŽIAMOJO PROCESO TEISĖ.....	20
1. BPK 37 straipsnio taikymas	20
Dėl didelio gynėjo darbo krūvio kaip neatvykimą į teismo posėdį nepateisinančios priežasties .	20
2. BPK 58 straipsnio taikymas	21
Dėl teismo pareigos informuoti proceso dalyvius apie aplinkybes, galinčias kelti pagrįstų abejonių teismo nešališkumu.....	21
Dėl teismo pareigos išspręsti nušalinimo klausimą prieš priimant kitus sprendimus byloje.....	21
3. Ikiteisminį tyrimą reglamentuojančių nuostatų taikymas.....	21
Dėl ikiteisminio tyrimo teisėjo pareigos atlikti ikiteisminio tyrimo veiksmus, net ir nesutinkant su ikiteisminio tyrimo teisėjo teritorine kompetencija (teisingumu)	21
4. Procesinių prievartos priemonių taikymas	22
Dėl turto, kuriam taikomas laikinas nuosavybės teisės apribojimas, padalijimo nutraukus santuoką įtakos tolesniam procesinės prievartos priemonės taikymui.....	22
Dėl suimtojo teisės į tinkamą sveikatos priežiūrą ir gydymą	22
Dėl asmens kratos ir jos atlikimo neatidėliotinais atvejais tvarkos	23
5. Procesinių sprendimų apskundimo klausimai	24

Dėl nuteistojo ar jo gynėjo teisės prašyti griežtinti kito nuteistojo teisinę padėtį	24
Nutartis, kuria baudžiamasis procesas nutrauktas, mirus kaltinamajam, skundžiama apeliacine, o ne BPK X dalies tvarka.....	24
Dėl nutarčių atmesti proceso dalyvių prašymą panaikinti procesinę prievartos priemonę neskundžiamumo	25
Dėl nutarties (rezoliucijos), kurioje neišdėstytas teismo sprendimas leisti proceso dalyviui susipažinti su baudžiamosios bylos duomenimis ir daryti jų kopijas, skundžiamumo.....	25
Dėl nutarčių, priimtų pagal proceso dalyvių prašymus sujungti ar išskirti baudžiamąsias bylas, skundžiamumo	26
Dėl pakartotinių asmenų prašymų, pateiktų piktnaudžiaujant procesinėmis teisėmis, nepriimtinum.....	26
Dėl elektroniniu būdu pateiktų dokumentų priėmimo, kai skiriasi duomenis pateikusio asmens buvimo vietos ir duomenų gavimo valstybės laikas	27
6. BPK 234 straipsnio taikymas	27
Dėl kaltinamojo akto gražinimo prokurorui bylos parengimo nagrinėti teisme metu.....	27
7. Įrodymai ir įrodinėjimo procesas.....	28
Dėl privačių asmenų įrašytų privačių pokalbių vertinimo.....	28
Dėl slapto kliento ir gynėjo pokalbių klausymosi	29
8. Teismo procesinių sprendimų forma ir turinys.....	29
Dėl apeliacinės instancijos teismo procesinio sprendimo rezoliucinės dalies, nuteistajam apeliacinio proceso metu atlyginus dalį padarytos žalos	29
Dėl apeliacinės instancijos teismo procesinio sprendimo rezoliucinės dalies, pakeitus ar patikslinus nusikalstamos veikos faktines aplinkybes	30
Dėl apeliacinės instancijos teismo procesinio sprendimo, kai po pirmosios instancijos teismo nuosprendžio priėmimo veika buvo dekriminalizuota.....	30
Dėl negalimumo dėl to paties klausimo priimti rašytinės ir protokolinės nutarties	30
9. Nusikalstama veika padarytos žalos ir proceso išlaidų atlyginimas.....	31
Dėl turtinės žalos atlyginimo vaikui, netekus maitintojo	31
Dėl procesinių palūkanų baudžiamajame procese	31
Dėl proceso dalyvių teisės prašyti priteisti iš nuteistojo jų patirtas bylinėjimosi išlaidas, apeliančiui atšaukus apeliacinį skundą.....	32
Dėl civilinio ieškinio mokėjimo išdėstymo	32
III. VYKDYMO PROCESO KLAUSIMAI.....	34
1. BPK 362 ¹ straipsnio taikymas	34
Dėl teismų procesinių sprendimų rezoliucinės dalies (vykdymo procese įsiteisėję teismų procesiniai sprendimai negali būti nei keičiami, nei naikinami)	34

Dėl atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės, kai kaltininkas ir nukentėjęs asmuo susitaiko (BK 38 straipsnis) vykdymo procese.....	34
Dėl teismo pareigos peržiūrėti visus dėl konkretaus nuteistojo priimtus nuosprendžius, kuriems įtakos gali turėti 2023 m. birželio 1 d. įsigalioję BK pakeitimai	35
Dėl teisėjų kolegijos sudarymo, kai peržiūrimą nuosprendį priėmė trijų teisėjų kolegija.....	36
Dėl aukštesniojo teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininko teisės rezoliucija išspręsti klausimą dėl nuo 2023 m. birželio 1 d., vadovaujantis BPK 362 ¹ straipsniu, pateiktų prašymų teisingumo.....	36
2. Baudos vykdymo klausimai	36
Dėl maksimalaus savanoriško baudos sumokėjimo termino	36
Dėl savanoriško baudos sumokėjimo termino pratęsimo	37
3. Dėl nuosprendį priėmusio teismo nustatymo	37

I. LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO KODEKSO TAIKYMAS

BENDROJI DALIS

1. BK 20–25 straipsnių taikymas

Dėl nuorodos į BK 20 straipsnį, juridinį asmenį traukiant baudžiamojon atsakomybėn

Lietuvos apeliacinis teismas pažymėjo, kad, vertinant, ar Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 20 straipsnio nenurodymas, kvalifikuojant juridinio asmens nusikalstamą veiką, yra esminis Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – ir BPK) pažeidimas, trukdantis nagrinėti bylą, būtina atsižvelgti ne tik į formalų faktą, kad šis straipsnis kaltinamajame akte nenurodytas, bet ir į tai, ar nustatytos ir juridiniam asmeniui inkriminuotos BK 20 straipsnyje numatytos juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės sąlygos.

Aptariamoje byloje tiek kaltinamajame akte, tiek pirmosios instancijos teismo nuosprendyje buvo aprašytos juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės sąlygos, tačiau nei kaltinamajame akte, nei nuosprendyje nebuvo pateikta nuoroda į BK 20 straipsnį.

Esant tokioms faktinėms bylos aplinkybėms, Lietuvos apeliacinis teismas padarė išvadą, kad, aprašant juridinio asmens nusikalstamą veiką, buvo pažeisti BPK 219 straipsnyje nustatyti reikalavimai, tačiau šis pažeidimas nesuvaržė juridinio asmens teisės į gynybą ir nesutrukdė teismui priimti teisingą sprendimą dėl juridinio asmens kaltės. Šis pažeidimas ištaisytas apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje, juridinio asmens nusikalstamą veiką, kvalifikuotą pagal BK 227 straipsnio 2 ir 8 dalis, perkvalifikavus pagal BK 20 straipsnio 2 dalį ir 227 straipsnio 3 dalį.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. sausio 5 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-38-478/2023 (atmestas kasacinis skundas – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-241-654/2023)

Dėl organizuotos grupės narių nusikalstamų veikų kvalifikavimo

Lietuvos apeliacinis teismas pakartojo, kad pagal teismų praktikoje susiformavusią nuostatą nuoroda į BK 24 straipsnio atitinkamą dalį nėra būtina, kvalifikuojant organizuotos grupės narių padarytą nusikalstamą veiką, nes organizuota grupė veikiantys bendrininkai, nepriklausomai nuo jų vaidmens, laikomi nusikaltimo vykdytojais.

Kai kurie organizuotos grupės nariai gali atlikti veiksmus, kurie atitinka padėjėjo požymius, aprašytus BK 24 straipsnio 6 dalyje, tačiau, konstatavus organizuotą grupę, jie prilyginami nusikaltimo vykdytojams ir atsako kaip nusikaltimo vykdytojai. Kita vertus, teismas, įvertinęs atskiro organizuotos grupės dalyvio atliktų veiksmų pobūdį, gali detalizuoti jo vaidmenį, konstatuodamas, kad jis atliko nusikalstamos veikos organizatoriaus, padėjėjo ar kurstytojo veiksmus.

Tai, kad asmuo dalyvavo ne visose organizuotai grupei inkriminuotose veikose, bendravo tik su veikos organizatoriumi ir nepažinojo kiekvieno grupės nario, nėra teisinė kliūtis pripažinti tokio asmens dalyvavimo organizuotoje grupėje fakto. Tai, kad nuteistojo vaidmuo padarant nusikalstamas veikas buvo antraeilis ir iš esmės atitiko padėjėjo požymius, neturi įtakos jam inkriminuotoms veikoms kvalifikuoti, nes jis, kaip organizuotos grupės dalyvis, yra laikomas nusikaltimo vykdytoju.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. sausio 18 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-6-487/2023 (atmestas kasacinis skundas – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. gruodžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-253-648/2023)

2. Bausmių skyrimo ir subendrinimo klausimai

Dėl laisvės atėmimo bausmės skyrimo vyresnio amžiaus nuteistiesiems

Lietuvos apeliacinis teismas konstatavo, kad nuteistajai, kuriai nusikaltimo padarymo metu buvo 77 metai, o bylos nagrinėjimo apeliacinės instancijos teisme metu – 79 metai, už nužudymą pagrįstai paskirta laisvės atėmimo bausmė.

Teismas pažymėjo, kad Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (toliau – Konvencija) nedraudžia taikyti laisvės atėmimo bausmės ir vyresnio amžiaus nuteistiesiems (Europos Žmogaus Teisių Komisijos 2001 m. gegužės 29 d. sprendimas dėl priimtino byloje *Sawoniuk prieš Jungtinę Karalystę, Nr. 63716/00*). Tačiau sprendžiant, ar vyresnio amžiaus, juolab sergančio, asmens laisvės atėmimas ilgesniam laikui nepatenka į Konvencijos 3 straipsnio apsaugos sritį, valstybėms privalu užtikrinti, kad laisvės atėmimo sąlygos būtų suderinamos su pagarba žmogaus orumui, o laisvės atėmimo bausmės vykdymas nesukeltų sielvarto ir sunkumų, viršijančių neišvengiamai laisvės atėmimui būdingo kančios laipsnio, ir kad, atsižvelgiant į praktinius laisvės atėmimo bausmės aspektus, kalinių sveikata bei gerovė būtų tinkamai garantuojamos, be kita ko, teikiant reikalingą medicinos pagalbą (pvz., Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – ir EŽTT) Didžiosios kolegijos 2009 m. rugsėjo 17 d. sprendimas byloje *Enea prieš Italiją, Nr. 74912/01*).

Siekdamas išsiaiškinti aptartoje teismų praktikoje akcentuotas aplinkybes, Lietuvos apeliacinis teismas kreipėsi į Kalėjimų tarnybą su prašymu pateikti informaciją, susijusią su laisvės atėmimo bausmės atliekančių vyresnio amžiaus nuteistųjų laikymo sąlygomis ir suteikiamomis sveikatos priežiūros paslaugomis. Iš gautų atsakymų nustatyta, kad Kalėjimų tarnyba yra pasirengusi užtikrinti galimybę atlikti laisvės atėmimo bausmę vyresnio amžiaus ir sveikatos problemų turinčiai nuteistajai.

Aptariamoje byloje konstatuota, kad nei nuteistosios amžius, nei sveikatos būklė aptariamoms bylos kontekste negali būti pripažinti tokiais išimtinėmis aplinkybėmis, kurios leistų teismui spręsti dėl mažesnės nei sankcijoje nustatytos laisvės atėmimo bausmės skyrimo.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. spalio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-361-658/2023 (nepaduotas kasacinis skundas)

Dėl subendrinant bausmes pridedamos bausmės dalies nustatymo

Lietuvos apeliacinis teismas pakartojai išaiškinimą, kad pridedamos bausmės dalis negali būti mažesnė negu minimalus baudžiamajame įstatyme įtvirtintas tos bausmės dydis.

Aptariamoje byloje konstatuota, kad apygardos teismas, už sunkų nusikaltimą paskirtą bausmę dalinio bausmių sudėjimo būdu subendrinamas su kitomis bausmėmis, nepagrįstai pridėjo ne BK 47 straipsnio 3 dalies 4 punkte nustatytą minimalų baudos dydį, t. y. 150 MGL, o tik 30 MGL.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. rugpjūčio 31 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-245-658/2023 (nepaduotas kasacinis skundas)

3. BK 48 straipsnio taikymas

Dėl kartu su laisvės apribojimo bausme paskirtos intensyvios priežiūros termino nustatymo (terminą turi nustatyti teismas, o ne bausmę vykdanči institucija)

Aptariamoje byloje apygardos teismas tenkino nuteistojo nuosprendžio vykdymo metu pateiktą prašymą ir konstatavęs, kad įsiteisėjusio ir apeliacine tvarka peržiūrėto nuosprendžio rezoliucinėje dalyje nuteistajam, kuriam paskirta laisvės apribojimo 1 metams ir 6 mėnesiams bausmė, nepagrįstai nurodyta, jog „paskirtą intensyvią priežiūrą taikyti pirmus 9 mėnesius nuo bausmės atlikimo pradžios“, šias aplinkybes kaip perteklines nutarė pašalinti iš nuosprendžio rezoliucinės dalies. Apygardos teismas pažymėjo, kad intensyvios priežiūros vykdymo terminas yra

nustatytas Lietuvos Respublikos probacijos įstatymo (toliau – Probacijos įstatymas) 28 straipsnio 1 dalyje, o teismas nustato tik nuteistojo buvimo vietą ir laiką (BK 48 straipsnio 3 dalis).

Lietuvos apeliacinis teismas tokią žemesniojo teismo išvadą pripažino nepagrįsta ir neteisėta bei pažymėjo, kad Probacijos įstatymo 28 straipsnio 1 dalis yra taikoma tik probuojamiesiems, t. y. asmenims, kuriems paskirta probacija (bausmės ar jos dalies vykdymo atidėjimas ir lygtinis paleidimas iš laisvės atėmimo vietų įstaigos), kurios metu vykdoma probuojamojo priežiūra (Probacijos įstatymo 2 straipsnio 5 ir 7 dalys). Asmuo, kuriam paskirta laisvės apribojimo bausmė, pagal minėtas teisės normų nuostatas nelaikomas probuojamuoju, todėl jam netaikomos Probacijos įstatymo 28 straipsnio nuostatos.

Laisvės apribojimo bausmės (tiek su intensyvia priežiūra, tiek ir be jos) taikymo terminas reglamentuotas BK 48 straipsnio 2 dalyje, o laisvės apribojimo bausmės vykdymo tvarka bei sąlygos įtvirtintos Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso (toliau – BVK) 19–22 straipsniuose, kuriuose reglamentuotas ir teisme kartu su laisvės apribojimo bausme paskirtos intensyvios priežiūros vykdymo mechanizmas.

Taigi, apygardos teismas, išimtinai vadovaudamasis tik Probacijos įstatymo 28 straipsnio 1 dalimi, sistemiškai neįvertindamas kitų šio įstatymo nuostatų, apibrėžiančių probaciją, taip pat minėtų BK ir BVK nuostatų, padarė teisės taikymo klaidą ir nepagrįstai pakeitė įsiteisėjusio nuosprendžio esmę.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. spalio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-266-843/2023

4. BK 62 straipsnio taikymas

BK 62 straipsnio 2 dalis gali būti taikoma tik tada, jei konstatuota BK 62 straipsnio punkte nustatyta sąlyga nesutampa su nė viena iš dviejų konstatuotų BK 59 straipsnyje įtvirtintų baudžiamąją atsakomybę lengvinančių aplinkybių

Aptariamoje byloje nuteistoji, kuri buvo pripažinta kalta pagal BK 28 straipsnio 3 dalį ir 135 straipsnio 2 dalies 3 punktą, prašė jai taikyti BK 62 straipsnį ir paskirti su laisvės atėmimu nesusijusią bausmę. Byloje buvo konstatuotos dvi nuteistosios atsakomybę lengvinančios aplinkybės: prisipažino padariusi nusikalstamą veiką ir nuoširdžiai gailisi (BK 59 straipsnio 1 dalies 2 punktas) bei veikia padaryta peržengiant būtinosios ginties ribas, kai baudžiamasis įstatymas numato atsakomybę už būtinosios ginties ribų peržengimą (BK 59 straipsnio 1 dalies 9 punktas).

Lietuvos apeliacinis teismas pritarė pirmosios instancijos teismo išvadai, kad BK 59 straipsnio 1 dalies 9 punkte įtvirtinta atsakomybę lengvinanti aplinkybė (veikia padaryta peržengiant būtinosios ginties ribas, kai baudžiamasis įstatymas numato atsakomybę už būtinosios ginties ribų peržengimą) yra analogiška BK 62 straipsnio 2 dalies 5 punkte nustatytai baudžiamąją atsakomybę lengvinančiai sąlygai (veikia padaryta peržengiant būtinosios ginties ribas) ir jos negali būti vertinamos du kartus. Šiuo aspektu tiek teisės doktrinoje, tiek teismų praktikoje pripažįstama, kad BK 62 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta sąlyga – bent dvi atsakomybę lengvinančios aplinkybės – neatitinka tų atsakomybę lengvinančių aplinkybių, kurioms įstatymų leidėjas suteikė savarankiškų sąlygų reikšmę (Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. sausio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-76-1076/2021).

Įvertinus, kad aptariamoje byloje buvo nustatyta tik viena BK 59 straipsnio 1 dalies 2 punkte nurodyta atsakomybę lengvinanti aplinkybė – kaltininko prisipažinimas padarius baudžiamajame įstatyme nurodytą veiką ir nuoširdus gailėtis, o kita aplinkybė atitinka BK 62 straipsnio 2 dalies 5 punkte nustatytą savarankišką sąlygą, konstatuota, kad nėra mažiausiai dviejų kaltininko atsakomybę lengvinančių aplinkybių, todėl nėra teisinio pagrindo skirti švelnesnės, nei sankcijoje nustatyta, bausmės, vadovaujantis BK 62 straipsniu.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. kovo 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-155-627/2023 (nepaduotas kasacinis skundas)

5. BK 66 straipsnio taikymas

Dėl pagal Europos arešto orderį perduotam asmeniui į bausmės laiką įskaitytinų laikotarpių

Aptariamoje byloje buvo prašoma į nuteistajam paskirtos laisvės atėmimo bausmės laiką įskaityti ne tik suėmimo, bet ir laisvės apribojimo, kuris buvo taikomas nuteistajam, jį pagal Europos arešto orderį sulaikius užsienio valstybėje, laiką. Lietuvos apeliacinis teismas, išanalizavęs Lietuvos teismų praktiką, taip pat Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT) praktiką, iš esmės pakartojo išaiškinimą, kad į nuteistajam paskirtos bausmės laiką įskaitomas tik suėmimo ar laikino sulaikymo laikas.

ESTT sprendimai nacionalinius teismus įpareigoja ne įskaityti kitas asmeniui taikytas jo laisvę varžančias priemones, bet įpareigoja įvertinti paskirtų priemonių pobūdį, trukmę, padarinius ir vykdymo būdus bei atitinkamai spręsti, ar šios priemonės pagal savo pobūdį iš esmės prilygsta asmens kalinimui. Be to, ESTT išskiria ir pavyzdines situacijas, iš esmės atitinkančias Lietuvos nacionalinėje teisėje įtvirtintas kardomąsias priemones, kurios, nesant kitų reikšmingų aplinkybių, negali būti prilyginamos asmens kalinimui. Tokios priemonės dėl kitoje šalyje taikytų suvaržymų ir apribojimų pobūdžio gali būti įskaitytos į bausmės laiką paprastai tik išimtiniais atvejais, kai asmens patiriami jo laisvių suvaržymai ir apribojimai dėl itin griežto priemonių taikymo pobūdžio gali būti prilyginti asmens kalinimui.

Aptariamoje byloje Europos arešto orderio vykdymo pagrindu asmeniui užsienio valstybėje buvo taikytas kardomasis kalinimas (suėmimas), kurio laikas vėliau buvo įskaitytas į Lietuvoje nuteistajam paskirtą laisvės atėmimo bausmę. Užsienio valstybėje taikytas suėmimas po kurio laiko buvo pakeistas į švelnesnę kardomąją priemonę – užstatą, kartu taikant ir kitus apribojimus (asmuo įpareigotas gyventi nurodytu adresu; elektroniniu būdu buvo stebimas nuo 21.00 val. iki 5.00 val.; kiekvieną antradienį ir penktadienį nuo 18.00 val. iki 20.00 val. turėjo prisistatyti į policijos nuovadą; iš jo buvo paimti asmens dokumentai; jam buvo draudžiama įsigyti kelionės bilietus ir lankytis tokiose vietose kaip uostas, keltas, tarptautinė geležinkelio stotis; be to, jis buvo įpareigotas laikyti mobilųjį telefoną įkrautą, būti visada pasiekiamas ir atsiliepti į bet kokius skambučius telefonu, įskaitant ir tuos atvejus, kai skambinama iš paslėpto numerio). Įvertinęs nurodytas aplinkybes, Lietuvos apeliacinis teismas konstatavo, kad paskirti apribojimai, priešingai nei sulaikymo ar suėmimo atveju, nei juos vertinant atskirai, nei visus kartu, negali būti prilyginti asmens kalinimui, t. y. vertinant taikytų priemonių pobūdį, trukmę, padarinius ir vykdymo būdus, negalima daryti išvados, kad asmeniui judėjimo laisvė buvo atimta taip, jog tokios priemonės būtų panašios į įkalinimo sąlygas. Asmeniui jokių apribojimų, kuriais jis būtų izoliuotas nuo visuomenės ar prarastų judėjimo laisvę taip, kaip tai patiria įkalinantieji, arba labiau, nei tai patiria kiti asmenys, kuriems Lietuvoje taikomos įprastos ir BPK numatytos švelnesnės nei suėmimas kardomosios priemonės, nebuvo pritaikyta, todėl nebuvo jokio pagrindo taikytus apribojimus įskaityti į paskirtą laisvės atėmimo bausmę.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. gegužės 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-91-1020/2023

Į bausmės laiką įskaitoma tik realiai atlikta laisvės atėmimo bausmė

Laisvės atėmimo bausmė, kurios vykdymas buvo atidėtas, net ir pasibaigus bausmės vykdymo atidėjimo terminui į galutinę subendrintą bausmę nėra įskaitoma.

Nuteistasis skunde teigė, kad jam nepagrįstai į BK 63 straipsnio 9 dalies pagrindu subendrintą galutinę 6 metų laisvės atėmimo bausmę nebuvo įskaityta 3 metų laisvės atėmimo bausmė, kurios vykdymas ankstesniu nuosprendžiu buvo atidėtas ir kurią jis jau laikomas atlikusiu, nes suėjęs bausmės vykdymo atidėjimo terminui jis buvo išregistruotas iš probuojamųjų asmenų registro.

Lietuvos apeliacinis teismas, vadovaudamasis ankstesne kasacinio teismo ir Lietuvos apeliacinio teismo praktika, nurodė, kad į bausmės laiką gali būti įskaitoma tik realiai atlikta laisvės atėmimo bausmė, o ne bausmė, kurios vykdymas buvo atidėtas ir kuri, įvertinus jos atidėjimo sąlygų įvykdymą, laikoma atlikta.

Taikant laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimą, nuteistasis realiai neatlieka jam paskirtos bausmės, tačiau pasibaigus bausmės vykdymo atidėjimo terminui jis laikomas bausmę atlikusiu asmeniu, o BK 63 straipsnio 9 dalyje aiškiai ir vienareikšmiškai nurodoma, kad „įskaitoma bausmė, visiškai ar iš dalies atlikta pagal ankstesnę nuosprendį“.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. balandžio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-43-870/2023

Dėl nuteistajam faktiškai likusio atlikti laisvės atėmimo bausmės laiko apskaičiavimo

Lietuvos apeliacinis teismas nurodė, kad teismas, į asmeniui paskirtą laisvės atėmimo bausmę įskaitydamas jo suėmimo laiką ir (ar) pagal kitą teismo nuosprendį jo faktiškai atliktą laisvės atėmimo bausmę (jos dalį), įstatymo leidėjo nėra įpareigotas nustatyti po tokio įskaitymo nuteistojo atliktinos laisvės atėmimo bausmės laiko. Kitaip tariant, teismas nėra įpareigojamas iš subendrintos laisvės atėmimo bausmės atimti įskaitytus bausmių dydžius ir apskaičiuoti (nustatyti) konkretų nuteistajam faktiškai likusį atlikti laisvės atėmimo bausmės dydį. Tokia teismo pareiga nenumatyta nei BK 66 straipsnyje, kuriuo reglamentuojami suėmimo įskaitymo į paskirtą bausmę ypatumai, nei kitose baudžiamojo ar baudžiamojo proceso įstatymo normose. Būtent taip suformuota ir teismų praktika baudžiamosiose bylose, pagal kurią teismas nuteistajam paskiria atitinkamą bausmę, į kurią įskaito jo suėmimo laiką ir faktiškai pagal kitą teismo nuosprendį atliktą laisvės atėmimo bausmės dydį, tačiau šiais dydžiais sumažinto galutinio atliktino laisvės atėmimo bausmės dydžio neapskaičiuoja (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-109-628/2022, Nr. 2A-3-788/2022 ir kt.).

Taigi, baudžiamojo proceso įstatyme nėra apibrėžta teismo pareiga apskaičiuoti laisvės atėmimo bausmės pabaigos terminą ir teismas negali peržengti jam suteiktos kompetencijos ribų. Tokia funkcija priskirtina bausmę vykdančios institucijos kompetencijai (Lietuvos apeliacinio teismo nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 1S-47-449/2019, Nr. 1S-305-1020/2022).

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. spalio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-272-658/2023

6. BK 72 ir 72³ straipsnių taikymas

Dėl turto konfiskavimo, kai skiriasi faktinis ir teisinis turto savininkas

Aptariamoje byloje nustatyta, kad automobilis, kuris pripažintas nusikalstamos veikos priemone, nuosavybės teise pagal automobilio pirkimo–pardavimo sutartį priklausė ne nuteistajam, bet jo motinai, tačiau vis dėlto tikrasis (faktinis) šio turto naudotojas ir valdytojas nuo pat automobilio įsigijimo momento buvo nuteistasis. Jo motina tik įrašė į sūnaus duotą tuščią automobilio pirkimo–pardavimo sutarties formą savo asmens duomenis ir ją pasirašė. Taip pat ji pati sudarant automobilio pirkimo–pardavimo sandorį nedalyvavo, pinigų už automobilį nemokėjo, automobilis įsigytas iš nuteistojo santaupų, niekada nebuvo įgijusi teisės vairuoti transporto priemonės ir nesinaudojo minėtu automobiliu.

Lietuvos apeliacinis teismas konstatavo, kad nuteistasis, nusprendęs automobilį panaudoti nusikaltimui daryti, kaip faktinis šios priemonės naudotojas ir valdytojas, prisiėmė atsakomybę už visus galimus tokio neteisėto automobilio panaudojimo teisinius padarinius, tarp jų ir šios transporto priemonės konfiskavimą, todėl apygardos teismas pagrįstai nusprendė konfiskuoti automobilį, o ne iš nuteistojo išieškoti automobilio vertę atitinkančią pinigų sumą.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. spalio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-271-478/2023 (nepaduotas kasacinis skundas)

Dėl tikrinamo laikotarpio, sprendžiant dėl išplėstinio turto konfiskavimo, turto deklaracijose nurodytų duomenų vertinimo

Pagal BK 72³ straipsnio nuostatas maksimalus laikotarpis, už kurį asmens turtui gali būti taikomas šis straipsnis, yra penkeri metai iki nusikalstamos veikos padarymo, šio laikotarpio pradžią skaičiuojant ne anksčiau kaip nuo 2010 m. gruodžio 11 d., t. y. nuo šių BK nuostatų įsigaliojimo.

Tikrinant tiriamojo laikotarpio pradžiai nurodytas teisėtas asmens pinigines lėšas (pvz., sutaupytus grynuosius pinigus), gali būti tikrinami ir laikotarpiai iki BK 72³ straipsnio nuostatų įsigaliojimo. Priešingu atveju, asmenims nurodžius, kad prieš šio įstatymo įsigaliojimą jie turėjo dideles grynujų pinigų sumas, o ikiteisminio tyrimo institucijoms neturint galimybių patikrinti šių sumų teisėtumo, susidarytų situacija, kai išplėstinio turto konfiskavimo nuostatos praktikoje taptų nepritaikomos (asmeniui užtektų nurodyti sumą, kurią jis neva turėjo tiriamojo laikotarpio pradžioje ir kuri atitiktų (ar netgi būtų didesnė) specialisto nustatytą teisėtomis pajamomis nepagrįstą išlaidų sumą). Toks ankstesnių laikotarpių patikrinimas nepažeidžia BK 3 straipsnio nuostatų, jei išplėstinis turto konfiskavimas nėra pritaikomas patikrintiems ankstesniems laikotarpiams.

Be to, piniginių lėšų deklaravimas Valstybinei mokesčių inspekcijai savaime nepagrindžia išvados, kad šios lėšos apskritai yra gautos ar juo labiau kad jos gautos teisėtu būdu. Atliekant ūkinės finansinės veiklos tyrimus būtent ir tikrinama, ar deklaracijose nurodyti duomenys yra teisingi. Aplinkybė, kad asmuo deklaravo tam tikru laikotarpiu turėjęs tam tikrą grynujų pinigų sumą, dar nereiškia, jog tokie duomenys yra teisingi.

Kiekvienas mokesčių mokėtojas pagal įstatymuose įtvirtintus reikalavimus privalo laiku teikti mokesčių deklaracijas ir kitus teisės aktuose nurodytus dokumentus (Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo (toliau – MAĮ) 40 straipsnio 5 punktas). Preziumuojama, kad mokesčio deklaracijoje nurodyti duomenys yra teisingi (MAĮ 73 straipsnio 1 dalis). Atitinkamai mokesčių administratorius privalo kontroliuoti, ar teisingai apskaičiuoti, deklaruoti ir sumokėti mokesčiai (MAĮ 26 straipsnio 1 dalies 7 punktas), taip pat pagal BPK nuostatas teikti specialisto išvadas, susijusias su mokesčių apskaičiavimu, deklaravimu ir sumokėjimu (MAĮ 26 straipsnio 1 dalies 8 punktas). Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatyme mokesčių administratoriui taip pat nustatyta pareiga tikrinti, ar deklaracijose nurodyti duomenys yra teisingi (Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymo 8 straipsnis).

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. birželio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-30-579/2023 (atsisakyta priimti kasacinį skundą)

7. BK 95 straipsnio taikymas

Dėl apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties termino nutūkimo, kai asmuo atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės

Lietuvos apeliacinis teismas išaiškino, kad nuosprendyje, kuriuo baudžiamoji byla nutraukta pagal BK 37 straipsnį, išdėstytų išvadų dėl padaryto naujo tyčinio nusikaltimo pakanka konstatuoti, jog apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties termino eiga nutrūko.

BK 95 straipsnio 8 dalyje nustatyta, kad jeigu asmuo iki šiame straipsnyje nurodytų terminų pabaigos padaro naują tyčinę nusikalstamą veiką, senaties eiga nutrūksta. Senaties eiga už pirmą nusikalstamą veiką pradedama skaičiuoti nuo tos dienos, kurią buvo padarytas naujas tyčinis nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas. Taigi, baudžiamasis įstatymas senaties eigos nutrūkimą sieja su naujos tyčinės nusikalstamos veikos padarymu, o ne su asmens patraukimu už ją baudžiamojon atsakomybėn. Teismų praktikoje pripažįstama, jog tai, kad „asmuo padarė nusikalstamą veiką“, turi būti nustatyta teismo nuosprendžiu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-3/2009), tačiau šis nuosprendis nebūtinai turi būti apkaltinamasis. BK 37 straipsnyje numatyta, kad padaręs nusikaltimą asmuo gali būti teismo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės, jeigu dėl padarytos žalos dydžio, nusikaltimo dalyko ar kitų nusikaltimo požymių ypatumų veika pripažįstama mažareikšme. Taigi, nutraukiant baudžiamąją bylą pagal BK 37 straipsnį, konstatuojama, kad asmuo padarė nusikaltimą, tačiau jo padariniai yra mažareikšmiai. Nors toks nuosprendis pagal BPK 303 straipsnio 2 dalį nėra apkaltinamasis, tačiau juo nutraukiama baudžiamoji byla (BPK 303 straipsnio 4 dalis), vis dėlto pagal BPK 305 straipsnio 4 dalį jo aprašomojoje dalyje taip pat turi būti nurodomos BPK 305 straipsnio 1 dalies 1 ir 2 punktuose numatytos aplinkybės (įrodyta pripažintos nusikalstamos veikos aplinkybės, t. y. nurodoma jos

padarymo vieta, laikas, būdas, padariniai ir kitos svarbios aplinkybės; įrodymai, kuriais grindžiamos teismo išvados, ir motyvai, kuriais vadovaudamasis teismas atmetė kitus įrodymus).

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. rugsėjo 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-142-843/2023 (priimtas kasacinis skundas, apžvalgos paskelbimo dieną neišnagrinėtas – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-87-648/2024)

Dėl BK 3 ir 95 straipsnių santykio (nustatant apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties terminą, taikoma mažesnius terminus įtvirtinusi BK 95 straipsnio redakcija, nors ji negaliojo tuo metu, kai buvo priimta BK straipsnio, pagal kurį kvalifikuota nusikalstama veika, redakcija)

Byloje kilo ginčas, ar galima kartu taikyti skirtingu metu galiojusias BK nuostatas, švelninančias kaltinamojo teisinę padėtį, t. y. ar galima apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties terminus skaičiuoti pagal inkriminuotos nusikalstamos veikos padarymo metu galiojusias BK nuostatas, o nusikalstamą veiką kvalifikuoti pagal vėliau įsigaliojusias, baudžiamąją atsakomybę švelninančias BK nuostatas.

Lietuvos apeliacinis teismas konstatavo, kad skirtingu metu galiojusias, bet asmens padėtį švelninančias baudžiamojo įstatymo nuostatas galima taikyti kartu. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad nusikalstamai veikai kvalifikuoti pritaikius nusikalstamos veikos padarymo metu negaliojusį, tačiau nusikalstamą veiką padariusio asmens teisinę padėtį lengvinantį ir dėl to grįžtamąją galią turintį įstatymą, nėra užkertamas kelias apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties klausimą spręsti pagal nusikalstamos veikos padarymo metu galiojusį ir asmens teisinę padėtį švelninantį baudžiamąjį įstatymą.

Tokiai pozicijai pritarė ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, 2023 m. lapkričio 22 d. nutartyse baudžiamosiose bylose Nr. 2K-254-719/2023 ir Nr. 2K-255-719/2023 konstatavęs, kad baudžiamasis įstatymas nedraudžia taikyti skirtingu laiku galiojusias BK bendrosios (apibrėžiančios senaties terminus) ir specialiosios (nustatančios, kokios veikos yra nusikalstamos) dalių straipsnių redakcijas. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas padarė išvadą, kad aptariamu atveju pagrįstai nuteistųjų nusikalstamos veikos buvo kvalifikuotos pagal teismų sprendimų priėmimo metu galiojusią BK 250⁴ straipsnio 1 dalį, o apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties terminai buvo skaičiuojami pagal nusikalstamų veikų padarymo metu galiojusią BK 95 straipsnio redakciją, kurioje numatytas trumpesnis senaties terminai nei šiuo metu galiojančioje redakcijoje.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. sausio 20 d. nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 1A-102-658/2023 (atmestas kasacinis skundas – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-255-719/2023) ir Nr. 1A-133-658/2023 (atmestas kasacinis skundas – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-254-719/2023)

SPECIALIOJI DALIS

1. BK 129 straipsnio 2 dalies 3 punkto taikymas

Dėl šeimos nario sąvokos aiškinimo (teta nelaikoma šeimos nare)

Lietuvos apeliacinis teismas konstatavo, kad apygardos teismas nepagrįstai kartu su nuteistuoju gyvenusios tetos nužudymą kvalifikavo kaip šeimos nario nužudymą.

Lietuvos apeliacinis teismas nurodė, kad, kvalifikuojant nužudymą pagal BK 129 straipsnio 2 dalies 3 punktą, visada būtina vadovautis BK 248 straipsnyje patektu artimųjų giminaičių ir šeimos narių sąvokų išaiškinimu, o tai reiškia, kad nukentėjusysis turi atitikti kurį nors iš šiame straipsnyje nurodytų požymių. Motinos sesuo (teta) BK 248 straipsnyje nėra nurodyta.

BK 248 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad nusikaltimą padariusio asmens šeimos nariai taip pat yra ir su juo gyvenantis sutuoktinis arba asmuo, su kuriuo nusikaltimą padaręs asmuo bendrai gyvena neįregistruotos santuokos (partnerystė), taip pat sutuoktinio tėvai. Pirmosios instancijos teismas nuteistąjį ir jo tetą galimai priskyrė tokiems asmenims, kurie bendrai gyvena neįregistruotą santuoką, vedė bendrą ūkį, jų santykiai buvo grindžiami tarpusavio prieraišumu, todėl padarė išvadą, kad jie atitinka BK 248 straipsnio 2 dalyje nurodytą šeimos narių sąvoką.

Lietuvos apeliacinis teismas konstatavo, kad tokia pirmosios instancijos teismo išvada yra neteisinga. BK 248 straipsnio 2 dalyje nurodoma apie nusikaltimą padariusio asmens sutuoktinį arba asmenį, su kuriuo nusikaltimą padaręs asmuo bendrai gyvena neįregistruotos santuokos (partnerystė). Iš to aišku, kad iš esmės tarp tokių asmenų (nepriklausomai nuo jų lyties) turi būti nustatomi ne tik bendri ūkiniai, buitiniai, bet ir asmeninės prigimties reikalai. Būtent pagal asmeninės prigimties reikalus kartu gyvenantys ir bendrą ūkį vedantys asmenys atitinka sugyventinių statusą, o jų gyvenimas neįregistruotos santuokos (partnerystė) pagal savo tarpusavio santykius faktiškai atitinka santykius tarp santuoką įregistravusių asmenų, t. y. sutuoktinių.

Aptariamoje byloje nustatyta, kad nuteistasis po savo motinos mirties pradėjo kartu gyventi su motinos seserimi, jie vedė bendrą ūkį, tarp jų egzistavo ilgalaikis ir stiprus emocinis ryšys, nuteistasis rūpinosi teta, kai ji sunkiai sirgo, tačiau vis dėlto tokie nuteistojo ir jo tetos santykiai negali būti prilyginti santuokoje gyvenančių asmenų ar sugyventinių santykiams.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. vasario 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-158-449/2023 (nepaduotas kasacinis skundas)

2. BK 157 ir 307 straipsnių taikymas

Dėl emancipacijos įtakos vaiko ir nepilnamečio statusui baudžiamajame procese

Byloje keltas klausimas, ar asmuo gali būti traukiamas baudžiamajon atsakomybėn pagal BK 157 straipsnio 1 dalį už vaiko pardavimą, pagal BK 307 straipsnio 3 dalį už pelnydami iš nepilnamečio asmens prostitucijos, jei minėtos nusikalstamos veikos buvo padarytos prieš nepilnametį nukentėjusįjį, kuris yra emancipuotas arba kuriam sumažintas santuokinis amžius ir kuris sudarė santuoką.

Lietuvos apeliacinis teismas, atsižvelgęs į šiuo metu formuojamą teismų praktiką ir tarptautinių bei Europos Sąjungos teisės aktų prekybos žmonėmis srityje nuostatas, kad vaiku laikomas asmuo iki 18 metų, konstatavo, jog Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse (toliau – CK) reglamentuotas emancipacijos institutas yra susijęs tik su civilinės teisės reguliuojama sritimi. Emancipuotas nepilnametis (CK 2.9 straipsnis) arba nepilnametis, kuriam įstatymo nustatyta tvarka buvo sumažintas santuokinis amžius ir kuris sudarė santuoką (CK 2.5 straipsnio 2 dalis, 3.14 straipsnis), įgyja tik visišką civilinį veiksnumą, t. y. turi teisę įgyvendinti tik civilines teises ir pareigas, tačiau tokiam asmeniui ir toliau taikomos baudžiamojo proceso įstatymo nuostatos,

kuriomis reglamentuojamas vaiko (nepilnamečio) teisinis statusas, susijęs su baudžiamosios teisės institutu.

Analogišką aiškinimą apeliacinės instancijos teismas pateikė ir dėl nepilnamečio statuso, kartu pažymėdamas ir tai, kad, priešingai nei vaiko atveju, baudžiamuosiuose įstatymuose yra įtvirtinta nepilnamečio sąvoka. BPK 27¹ straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad nepilnametis yra fizinis asmuo, kuriam proceso veiksmo atlikimo metu nėra suėję aštuoniolika metų. Be to, baudžiamuosiuose įstatymuose ar teismų praktikoje nenurodoma jokių išimčių, kad asmuo, neturintis 18 metų, galėtų būti laikomas pilnamečiu baudžiamosios teisės prasme.

Civilinių ir baudžiamųjų procesinių santykių skirtumas neleidžia vadovautis įstatymo analogija, priimant sprendimą dėl emancipuoto nepilnamečio nukentėjusiojo pripažinimo visiškai veiksniu ne tik civiliniame, bet ir baudžiamajame procese. Visišką civilinį veiksnumą įgijęs emancipuotas nepilnametis arba nepilnametis, kuriam įstatyme nustatyta tvarka buvo sumažintas santuokinis amžius ir kuris sudarė santuoką, neįgyja apskritai visų teisės aktuose įtvirtintų teisių ir pareigų, kurios suteikiamos pilnamečiams asmenims, t. y. tam tikros teisės įgyjamos tik asmenims tapus pilnamečiais (pvz., teisė balsuoti, vairuoti ir kt.).

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. sausio 26 d. nuosprendis baudžiamojame byloje Nr. 1A-92-626/2023 (kasacinis skundas atmestas – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-64-654/2024)

3. BK 162 straipsnio taikymas

Aptariamoje byloje Lietuvos apeliacinis teismas, vadovaudamasis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika dėl BK 162 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos nusikalstamos veikos požymių aiškinimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojame byloje Nr. 2K-56-594/2023), nusprendė asmenį išteisinti dėl jam pareikštų kaltinimų išnaudojus vaiką pornografinę produkciją gaminti.

Nustatyta, kad nuteistasis įkalbėjo nukentėjusiąsias pagaminti ir atsiųsti jam pornografinio turinio elektronines vaizdo bylas (filmuotą medžiagą ir nuotraukas), tačiau nuteistasis ir nukentėjusiosios bendravo savo noru ir tik internetu, nukentėjusiosios nebuvo priklausomos nuo nuteistojo. Be to, byloje surinktų ir ištirtų įrodymų visuma leidžia spręsti, kad nuteistajam atsiųstos pornografinio turinio elektroninės vaizdo bylos (nuotraukos ir filmuota medžiaga) nebuvo skirtos platinti ar padarytos siekiant naudos gavimo.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. balandžio 27 d. nuosprendis baudžiamojame byloje Nr. 1A-66-449/2023 (atsisakyta priimti kasacinį skundą)

4. BK 182 straipsnio taikymas

Dėl tęstinės nusikalstamos veikos, kai siekiama išvengti skirtingų mokesčių sumokėjimo

Pirmosios instancijos teismas nuteistųjų veiksmus, siekiant panaikinti turtinę prievolę sumokėti į valstybės biudžetą pridėtinės vertės mokestį (toliau – PVM) ir pelno mokestį, kvalifikavo kaip du atskirus nusikaltimus, įtvirtintus BK 182 straipsnio 2 dalyje.

Lietuvos apeliacinis teismas konstatavo, kad byloje nustatytos faktinės aplinkybės patvirtina, jog abiem atvejais, siekiant panaikinti prievolę mokėti PVM ir pelno mokestį, nuteistųjų tikslas buvo kuo didesne pinigų suma panaikinti pareigą valstybei mokėti privalomus mokesčius, nepriklausomai nuo to, koku būdu tai bus pasiekta (padidinant pirkimo ir sumažinant (panaikinant) PVM sumą; padidinant išlaidų ir sumažinant (panaikinant) mokėtino pelno mokesčio sumą ar pan.). Nuteistieji savo tikslą realizavo iš esmės analogiškais, laiko požiūriu vienas nuo kito nenutolusiais veiksmais, bendra tyčia, taikant tuos pačius apgaulės metodus (panaudojant tuos pačius pagamintus netikrus dokumentus). Tai, kad Valstybinei mokesčių inspekcijai pateikiant skirtingas deklaracijas vienu atveju buvo siekiama panaikinti į biudžetą mokėtiną PVM, o kitu – į biudžetą mokėtiną pelno mokestį, nesuteikia pagrindo konstatuoti, kad šios veikos padarytos skirtinga tyčia ir turi būti

kvalifikuojamos kaip atskiros pavienės nusikalstamos veikos, todėl nuteistųjų veiksmai buvo perkvalifikuoti į vieną tęstinį sukčiavimą.

Taip pat Lietuvos apeliacinis teismas pažymėjo, kad nors teismų praktikoje pasitaiko atvejų, kad panašūs veiksmai kvalifikuojami kaip pavieniai nusikaltimai, visgi daugeliu atvejų toks veiksmų kvalifikavimas, t. y. kaip vieno tęstinio sukčiavimo, atitinka teismų praktiką panašaus pobūdžio baudžiamosiose bylose.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. rugsėjo 8 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-11-1020/2023 (nepaduotas kasacinis skundas) ir 2023 m. rugsėjo 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-9-1076/2023 (atsisakyta priimti kasacinį skundą)

5. BK 225–228 straipsnių taikymas

Dėl BK 225 straipsnio 5 dalies ir 227 straipsnio 5 dalies galiojimo laiko atžvilgiu

Lietuvos apeliacinis teismas konstatavo, kad 2017 m. birželio 3 d. įsigaliojusioje BK 225 straipsnio 5 dalies redakcijoje buvo išplėsta kyšininkavimo sąvoka, nurodant, kad kyšis gali būti priimamas tiek už konkretų veikimą ar neveikimą, tiek už išimtinę padėtį ar palankumą, t. y. išplėstas ratas veiku, už kurių padarymą asmuo gali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn pagal BK 225 straipsnį, todėl ši BK norma sunkina asmenų teisinę padėtį ir neturi grįžtamosios galios (BK 3 straipsnio 1, 3 dalys).

Analogiška išvada dėl grįžtamosios galios nebuvimo padaryta ir dėl BK 227 straipsnio 5 dalies (2017 m. birželio 1 d. įstatymo Nr. XIII-391 redakcija), kurioje įtvirtinta nuostata, kad asmuo, pasiūlęs, pažadėjęs ar susitaręs duoti ar davęs kyšį valstybės tarnautojui ar jam prilygintam asmeniui, atsako už siekimą kyšiu tiek valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens konkretaus veikimo ar neveikimo vykdant įgaliojimus, tiek ir išimtinės padėties arba šio asmens palankumo.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. balandžio 6 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-27-307/2023 (nepaduotas kasacinis skundas); Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. lapkričio 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-40-307/2023, 125–129 punktai, 286–289 punktai, 635–639 punktai (priimtas kasacinis skundas, apžvalgos paskelbimo dieną neišnagrinėtas)

Dėl BK 175¹ ir 225, 226, 227, 228 straipsniuose įtvirtintų veikų atribojimo

Lietuvos apeliacinio teismo teisėjų kolegija pažymėjo, kad BK 175¹ straipsnyje ir BK 225, 226, 227 straipsniuose numatytos nusikalstamos veikos skiriasi savo objektais. BK 175¹ straipsnis yra BK XXVI skyriuje „Nusikaltimai asmenų rinkimų teisėms ir Lietuvos Respublikos Prezidento, Seimo, Europos Parlamento bei savivaldybių tarybų rinkimų ar referendumų tvarkai“, taigi, BK 175¹ straipsnyje numatyta nusikalstama veika kėsinamasi į politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo tvarką. O BK 225, 226 bei 227 straipsniuose aprašytos nusikalstamos veikos yra BK XXXIII skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams“, o tai reiškia, kad šių nusikalstamų veikų objektas yra normali valstybės institucijų veikla, jų ir apskritai valstybės tarnybos autoritetas, viešasis interesas.

BK 175¹ straipsnyje įtvirtinta baudžiamoji atsakomybė tam, kas neteisėtai teikė lėšas ar kitokią paramą, kurių vertė viršija 500 MGL dydžio sumą, politinei organizacijai, analitiniam centrai ar politinei kampanijai tiesiogiai ar netiesiogiai finansuoti arba šias lėšas ar paramą neteisėtai priėmė ar panaudojo politinės organizacijos, analitinio centro ar politinės kampanijos veikloje. Šio BK straipsnio dispozicija yra blanketinė, todėl siekiant atskleisti neteisėto lėšų ar kitokios paramos, kurių vertė viršija 500 MGL dydžio sumą, teikimą, priėmimą ar panaudojimą, būtina vadovautis kitais įstatymais. Šia norma įstatymų leidėjas siekė kriminalizuoti politinių partijų ar politinių kampanijų finansavimą iš įstatyme nenumatytų šaltinių, taip pat iš šaltinių, kurie nors ir nurodyti Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso XI skyriuje ar Lietuvos Respublikos politinių organizacijų įstatymo 19 straipsnyje, tačiau finansuojama pažeidus įstatymų reikalavimus. Taigi, alternatyvių veikų aiškinimas susijęs su tuo, kokie yra teisėti ir neteisėti politinių partijų finansavimo šaltiniai, kokie

subjektai ir kokiomis sąlygomis turi teisę teikti paramą politinei partijai ar politinei kampanijai finansuoti, nesiejant šio finansavimo su jokiais korupcinio pobūdžio kaltininkų tarpusavio susitarimais vadovaujantis principu – „tu man, aš tau“ (priešingai nei BK 225, 226 bei 227 straipsniuose numatytos nusikalstamos veikos). Siekiant asmenis patraukti baudžiamojon atsakomybėn už BK 225, 226 ar 227 straipsniuose numatytų nusikalstamų veikų padarymą, svarbu nustatyti, kad tam tikra nauda – kyšis – kaltininkų siejamas su prašymu atlikti tam tikrus teisėtus ar neteisėtus veiksmus, ar padaryti poveikį tretiesiems asmenims, kad jie elgtųsi tam tikru būdu.

Pasisakydama dėl BK 175¹ ir 228 straipsnių santykio, teisėjų kolegija nurodė, kad tais atvejais, kai valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo, piktnaudžiaudamas tarnyba, kartu padaro kitų nusikalstamų veikų, paprastai jos kvalifikuojamos kaip nusikalstamų veikų sutaptis. Iš esmės kituose BK XXXIII skyriaus straipsniuose yra įtvirtintos specialiosios normos BK 228 straipsnio atžvilgiu, dėl to nustačius jų požymius BK 228 straipsnis, kuriame įtvirtinta bendroji norma, neinkriminuojamas. Tačiau bendrosios ir specialiosios normų konkurencija galima tik tuomet, kai specialiojoje normoje yra visi bendrosios normos požymiai ir specialiosios normos visiškai pakanka veikai kvalifikuoti. Todėl tais atvejais, kai nekyla bendrosios ir specialiosios normų konkurencija, nustačius piktnaudžiavimo tarnyba ir kitos veikos požymius, veiksmai kvalifikuojami kaip veikų, įtvirtintų keliuose straipsniuose, sutaptis. Todėl tai, kad nustatyti ir kitos veikos požymiai, nešalina piktnaudžiavimo tarnyba veikos kvalifikavimo pagal BK 228 straipsnį. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad veika, kuri įtvirtinta BK XXVI skyriuje esančiame BK 175¹ straipsnyje, kėsinamasi į politinių organizacijų, analitinių centrų ir politinių kampanijų finansavimo tvarką, o subjektas turi atitikti tik bendruosius požymius (turi būti pakaltinamas ir sulaukęs 16 metų amžiaus). Todėl tais atvejais, kai tokius veiksmus atlieka valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo, jo veika turi būti vertinama ne tik pagal BK 175¹ straipsnį, bet ir pagal BK 228 straipsnį, jei toks asmuo pasinaudoja savo tarnybiniu statusu, o tai reiškia, kad jis piktnaudžiauja tarnyba, kėsinasi į valstybės tarnybą ir viešuosius interesus.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. lapkričio 22 d. nuosprendis baudžiamajoje byloje Nr. 1A-40-307/2023, 358–361, 810 punktai (priimtas kasacinis skundas, apžvalgos paskelbimo dieną neišnagrinėtas)

Dėl BK 190 ir 212 straipsniuose nuo 2023 m. birželio 1 d. įtvirtintų naujų didelės turtinės žalos dydžių reikšmės, aiškinant BK 228 ir 300 straipsniuose įtvirtintą didelės žalos požymį

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje pažymima, kad BK 228 straipsnyje įtvirtintas didelės žalos požymis yra vertinamasis, todėl jis kiekvienu atveju yra nustatomas, atsižvelgiant į konkrečias bylos aplinkybes. Vadovaujantis teismų praktika, iki 2023 m. birželio 1 d. įsigaliojusiu baudžiamajo įstatymo pakeitimų didelė turtinė žala paprastai buvo siejama su žala, viršijančia 250 MGL dydžio sumą, nors, atsižvelgus į bylos aplinkybes, ir mažesnio dydžio turtinė žala gali būti pripažinta didele.

Nuo 2023 m. birželio 1 d. įsigaliojo BK 190, 212 straipsnių pakeitimai, kuriuose pateikti turtinės žalos išaiškinimai. Pagal šiuo metu galiojančią BK 190 straipsnio 2 dalį ir BK 212 straipsnio 1 dalį turtinė žala yra didelė, kai jos dydis viršija nebe 250 MGL, o 400 MGL dydžio sumą.

Lietuvos apeliacinio teismo vertinimu, nors BK 190 ir 212 straipsniai yra numatyti nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams bei nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų ekonomikai ir verslo tvarkai skyriuose, atsižvelgiant į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką ir pasikeitusį teisinį reglamentavimą plačiau prasme, šie ekonominiai dydžiai paprastai yra reikšmingi aiškinant ir BK 228 bei 300 straipsniuose nustatytą didelės žalos požymį.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. lapkričio 27 d. nutartis baudžiamajoje byloje Nr. 1S-310-478/2023

6. BK 231 straipsnio taikymas

Aptariamoje byloje pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu asmuo buvo pripažintas kaltu pagal BK 231 straipsnio 1 dalį dėl to, kad jis po automobilio sustabdymo, policijos pareigūnui suradus

dalį gabenamos psichotropinės medžiagos, trukdydamas ikiteisminio tyrimo pareigūnui atlikti su baudžiamosios bylos tyrimu susijusias pareigas, t. y. išimti ir apžiūrėti rastą psichotropinę medžiagą, bei siekdamas sunaikinti įkalčius, kad išvengtų baudžiamojo persekiojimo, iš policijos pareigūno rankų atėmė plastikinę dėžutę su psichotropine medžiaga ir jos turinį išbėrė ant žemės. Vėliau policijos pareigūnai surinko ant žemės išbertą psichotropinę medžiagą ir ji buvo ištirta.

Lietuvos apeliacinis teismas dėl šios dalies priėmė išteisinamąjį nuosprendį, konstatavęs, kad asmens veiksmuose nėra nusikalstamos veikos, nustatytos BK 231 straipsnio 1 dalyje, sudėties.

BK 231 straipsnis yra BK XXXIV skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai teisingumui“. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, kad BK 231 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos sudėties objektas yra ikiteisminio tyrimo pareigūnų normali veikla, užtikrinanti jų nepriklausomumą atliekant ikiteisminio tyrimo pareigas. Pagal šį straipsnį atsakoma tik už trukdymą konkrečios baudžiamosios bylos ikiteisminiam tyrimui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-381-697/2015). Veika pasireiškia bet kokios formos trukdymu teisėjų, prokurorų, ikiteisminio tyrimo pareigūnų, tarptautinių teisminių institucijų pareigūnų, antstolių profesinei veiklai. Įstatyme nepateiktas trukdymo būdų sąrašas, tačiau trukdymas gali būti suprastas kaip bet kokie veiksmai, sudarantys kliūtis atlikti profesines procesines pareigas atvirai kišantis į atitinkamo pareigūno veiklą ar sudarant fizines kliūtis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-215-719/2018).

Aptariamoje byloje nustatyta, kad sustabdžius automobilį ikiteisminis tyrimas nebuvo pradėtas, vyriausiasis patrulis, iš kurio rankų atimta dėžutė su amfetaminu, nebuvo tyrėjas ir jokių ikiteisminio tyrimo funkcijų šioje byloje nevykdė. Teisėjų kolegijos vertinimu, automobilio sustabdymas ir automobilio salone buvusių daiktų patikrinimas buvo vykdomas vadovaujantis ne BPK nuostatomis, o kitais teisės aktais (pvz., Lietuvos Respublikos policijos įstatymu, Policijos pajėgų vienetų veiklos organizavimo aprašu ir kt.). Taigi, nebuvo pasikėsinta į BK 231 straipsnio saugomą objektą.

Be to, ant žemės išbarstyta psichotropinė medžiaga vėliau buvo surinkta ir ištirta. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, patvirtindamas, kad BK 231 straipsnio 1 dalies sudėtis yra formali, vis dėlto yra pasisakęs, jog pavojingų padarinių neįtvirtinimas nusikalstamos veikos sudėtyje nereiškia, kad veikos, BK aprašytos formaliosiomis sudėtimis, nesukelia pavojingų padarinių ir kad jų byloje apskritai nereikia tirti. Atsižvelgiant į tai, sprendžiant dėl trukdymo veikos pavojingumo, atitinkamai dėl baudžiamosios atsakomybės už tokią veiką taikymo, turėtų būti pagrindžiama, ar dėl trukdymo veikos padaryta žala teisingumui, t. y. ar tokia veika sukėlė teisiškai reikšmingų padarinių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-51-942/2020). Vertinant padarinius vėliau vykusio ikiteisminio tyrimo kokybei, konstatuota, kad aptariamoje byloje realių teisiškai reikšmingų padarinių nekilo (medžiaga buvo surinkta, pasverta ir nustatyta jos sudėtis).

Lietuvos apeliacinis teismas sutiko, kad minėti asmens veiksmai yra nepateisinami ir netoleruoti, tačiau patys policijos pareigūnai turi užtikrinti, kad sustabdytas asmuo negalėtų daryti poveikio jų atliekamoms tarnybinėms funkcijoms, be to, kiekvieną kartą, kai sprendžiama pripažinti veiką nusikalstama veika ar kitokiu teisės pažeidimu, labai svarbu įvertinti, kokių rezultatų galima pasiekti kitomis, nesusijusiomis su bausmių taikymu, priemonėmis (administracinėmis, drausminėmis, civilinėmis sankcijomis ar visuomenės poveikio priemonėmis ir pan.).

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. balandžio 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-49-658/2023 (atsisakyta priimti kasacinį skundą)

7. BK 270 straipsnio taikymas

Dėl žalos aplinkai nustatymo ypatumų

Žalos grėsmė aplinkai, jos pobūdis ir dydis gali būti nustatyti tik remiantis kvalifikuoto specialisto išvadomis. Nepakanka vien tik preziumuoti kilusios grėsmės aplinkai, ją būtina įrodyti.

Kita vertus, teismų praktikoje pripažįstama ir tai, kad specialistų išvadose ir pagal Aplinkai padarytos žalos atlyginimo dydžių apskaičiavimo metodiką, patvirtintą Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. rugsėjo 9 d. įsakymu Nr. 471, (toliau – Metodika) atlikti apskaičiavimai, kuriais iš esmės įtvirtintas žalos aplinkai kompensavimo mechanizmas ir nustatomas tik už nepašalintus padarytų pažeidimų padarinius (aplinkoje paliktas atliekas) apskaičiuotas žalos dydis, atspindi taikytinų aplinkos atkūrimo priemonių įvertinimą ir negali peržengti kompensacinės funkcijos paskirties bei peraugti į baudinę funkciją (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2023 m. liepos 5 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-9-415/2023).

Teismų praktikoje įtvirtintas žalos aplinkai įvertinimo ir apskaičiavimo algoritmas, pagal kurį pirmiausia nagrinėjamos galimybės atkurti gamtos išteklius ir (arba) funkcijų pagrindinę būseną pagreitintu arba natūralaus atsikūrimo būdu (pirminis žalos ištaisymo priemonių nustatymas), ir tik tuomet, kai pažeistų gamtos išteklių ir (arba) funkcijų būklė neatkuriama, sprendžiama dėl papildomų ir kompensuojamųjų žalos ištaisymo priemonių. Nustatant papildomų ir kompensuojamųjų žalos ištaisymo priemonių apimtį, pirmiausia nagrinėjami išteklių lygiavertiškumo palyginimo ir funkcijų lygiavertiškumo palyginimo metodai. Pagal minėtus metodus visų pirma nagrinėjami veiksmai, suteikiantys tokios pat rūšies, kokybės ir kiekio gamtos išteklius ir (arba) funkcijas, kaip ir pažeistieji. Jei tai neįmanoma, numatomi alternatyvūs gamtos išteklių ir (arba) funkcijos. Jei neįmanoma panaudoti pirmiausia taikomo išteklių lygiavertiškumo palyginimo arba funkcijų lygiavertiškumo palyginimo metodų, naudojami alternatyvūs vertinimo būdai. Kompetentinga institucija gali nurodyti metodą, pavyzdžiui, piniginio vertinimo, kad nustatytų būtinų žalos ištaisymo papildomų ir kompensuojamųjų priemonių apimtį. Jei įmanoma įvertinti prarastus išteklius ir (arba) funkcijas, tačiau per protingą laikotarpį arba už protingą kainą negalima įvertinti išteklių ir (arba) funkcijų pakeitimo, kompetentinga institucija gali parinkti žalos ištaisymo priemones, kurių kaina atitinka apskaičiuotą prarastų gamtos išteklių ir (arba) funkcijų piniginę vertę. Papildomos ir kompensuojamosios žalos ištaisymo priemonės turėtų būti parinktos taip, kad jos suteiktų papildomus gamtos išteklius ir (arba) funkcijas atsižvelgiant į žalos ištaisymo priemonių pageidaujamą laiką ir trukmę.

Nagrinėjant aptariamą baudžiamąją bylą apeliacinės instancijos teisme, buvo siekiama išsiaiškinti asmenų neteisėtais veiksmais aplinkai ir jos komponentams padarytos žalos dydį ir nors tikslus žalos dydis pinigine verte nebuvo nustatytas, visgi konstatuota, kad asmenų neteisėtais veiksmais padarytą žalą vertinant baudžiamojo įstatymo taikymo prasme buvo padaryta didelė žala, t. y. konstatuota, kad nuteistųjų veiksmuose buvo BK 270 straipsnio 2 dalyje nustatytos nusikalstamos veikos požymiai.

Lietuvos apeliacinis teismas pažymėjo, kad civiliniuose ieškiniuose nebuvo aptarti ir įvertinti aptariamoje byloje itin svarbūs žalos aplinkai vertinimo aspektai, kurie nurodyti pirmiau minėtoje praktikoje ir yra itin svarbūs, sprendžiant klausimą, ar vadovaujantis Metodika apskaičiuotas žalos dydis atspindi taikytinų aplinkos atkūrimo priemonių įvertinimą ir neperžengia kompensacinės funkcijos paskirties bei neperauga į baudinę funkciją. Be to, nuteistųjų civilinės atsakomybės aspektu svarbias aplinkybes negalima išspręsti byloje neatlikus papildomų ir daug laiko reikalaujančių procesinių veiksmų. Atsižvelgta ir į tai, kad aptariamoje byloje procesas apeliacinės instancijos teisme truko itin ilgai (tęsėsi daugiau nei dvejus metus) ir tolesnis procesas baudžiamojoje byloje, nepriimant sprendimo dėl nuteistųjų baudžiamosios atsakomybės vien tik dėl siekio išspręsti nuteistųjų civilinės atsakomybės klausimus, atsižvelgiant į viso proceso trukmę ir galimų papildomų procesinių veiksmų apimtį bei trukmę, aiškiai prieštarautų baudžiamojo proceso siekiui greitai, išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas ir tinkamai pritaikyti įstatymą. Apeliacinės instancijos teismas pripažino, kad tokia situacija aiškiai atitinka BPK 115 straipsnio 2 dalyje numatytą išimtinio atvejo situaciją ir dėl dalies civilinio ieškinių civiliniams ieškovams pripažino teisę į ieškinių patenkinimą ir perdavė juos nagrinėti pirmosios instancijos teismui civilinio proceso tvarka.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. rugsėjo 8 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-11-1020/2023 (nepaduotas kasacinis skundas)

8. BK 292 straipsnio taikymas

Dėl baigto neteisėto asmenų gabenimo per valstybės sieną attribojimo nuo pasikėsینimo padaryti šią nusikalstamą veiką

Aptariamoje byloje nuteistieji pripažinti kaltais pagal BK 292 straipsnio 2 dalį dėl neteisėto dviejų užsieniečių gabenimo per Lietuvos valstybės sieną. Nuteistieji buvo sulaikyti, jiems vykdant nusikalstamą veiką, likus 82 metrams iki Lietuvos valstybės sienos.

Apeliaciniuose skunduose buvo teigiama, kad tokia nuteistųjų veika turi būti kvalifikuojama kaip pasikėsینimas gabenti Lietuvos Respublikoje pastovios gyvenamosios vietos neturinčius užsieniečius per Lietuvos valstybės sieną, kadangi nuteistieji buvo sulaikyti pasienio ruože iki Lietuvos valstybės sienos likus 82 metrams.

Lietuvos apeliacinis teismas su tokiais argumentais nesutiko ir konstatavo, kad BK 292 straipsnio 2 dalyje įtvirtintos nusikalstamos veikos sudėtis yra formali, t. y. neteisėtas asmenų gabenimas per Lietuvos Respublikos valstybės sieną laikomas baigtu tokių veiksmų atlikimo momentu. Faktas, ar pavyko tokiais veiksmais pergabenti užsieniečių per valstybės sieną, ar to padaryti nepavyko, nusikalstamai veikai kvalifikuoti pagal BK 292 straipsnį reikšmės neturi. Tokios praktikos laikosi ir kasacinis teismas (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-1-303/2022), kurioje nuteistojo veika, kai gabenamas užsienietis buvo sulaikytas oro uoste, kvalifikuota kaip baigtas nusikaltimas.

Aptariamam atveju nuteistieji patvirtino, kad užsieniečius susitarė gabenti į Varšuvą, šis miestas buvo nurodytas ir sustabdyto automobilio navigacijos programėlėje, todėl vien tai, kad nuteistieji buvo sustabdyti pasienio ruože, nespėję kirsti Lietuvos valstybės sienos, nesudaro pagrindo jų veiką kvalifikuoti kaip pasikėsینimą.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-278-449/2023 (nepaduotas kasacinis skundas)

II. BAUDŽIAMOJO PROCESO TEISĖ

1. BPK 37 straipsnio taikymas

Dėl didelio gynėjo darbo krūvio kaip neatvykimą į teismo posėdį nepateisinančios priežasties

Aptariamoje byloje gynėjui dėl neatvykimo į teismo posėdį buvo paskirta 5 MGL dydžio bauda. Į pirmą teismo posėdį gynėjas neatvyko, teigdamas, kad jam nebuvo pranešta apie teismo posėdį, o į kitą teismo posėdį gynėjas neatvyko dėl užimtumo kitoje byloje, iš anksto teismui nepranešęs apie neatvykimą. Tik kai teismo posėdžių sekretorė telefonu susisiekė su gynėju, šis informavo teismą apie dalyvavimą kitame teismo posėdyje ir išdėstė prašymą bylą apeliacine tvarka nagrinėti jam nedalyvaujant.

Lietuvos apeliacinis teismas pažymėjo, kad gynėjas turėjo įstatyme nustatytą pareigą dalyvauti apygardos teisme apeliacine tvarka nagrinėjamoje baudžiamojoje byloje. Byla negalėjo būti nagrinėjama, nedalyvaujant gynėjui, net ir esant žodiniam jo prašymui dėl tokio nagrinėjimo, juolab kad ir apeliaciniame skunde advokatas išreiškė prašymą jo apeliacinį skundą nagrinėti žodinio proceso tvarka. Nors kitoje apygardos teismo nagrinėjamoje baudžiamojoje byloje, kurioje minėtas gynėjas dalyvavo, teismo posėdis buvo paskirtas anksčiau, Lietuvos apeliacinio teismo vertinimu, advokatas turėjo pakankamai laiko apie savo užimtumą pranešti teismui, bandyti derinti kitas teismo posėdžio datas, tačiau to nepadarė ir posėdyje nedalyvavo.

BPK 48 straipsnio 2 dalies 2 punkte nustatyta gynėjo pareiga nurodytu laiku atvykti į teismą; negalėdamas atvykti, apie neatvykimą ir jo priežastis gynėjas privalo iš anksto pranešti teismui; be svarbios priežasties neatvykusiam gynėjui gali būti skiriama BPK 163 straipsnyje numatyta bauda. Pagal BPK 37 straipsnio 3 dalį svarbia atstovo ir gynėjo nedalyvavimo baudžiamajame procese priežastimi paprastai nelaikomas jų užimtumas kitoje byloje. Taigi, sprendžiant, ar pagrįstai gynėjui paskirta bauda, būtina įvertinti, ar į teisiamąjį posėdį gynėjas neatvyko dėl svarbios priežasties, taip pat ar apie tai tinkamai informavo teismą.

Dėl gynėjo argumento, kad jo nedalyvavimą teismo posėdyje iš esmės nulėmė siekis suderinti kelių baudžiamųjų bylų nagrinėjimą tuo pačiu metu, Lietuvos apeliacinis teismas nurodė, jog gynėjo didelis darbo krūvis nelaikytinas svarbia priežastimi, pateisinančia jo nedalyvavimą teismo posėdyje.

Procesinių pareigų laikymasis, įskaitant ir privalomą atvykimą į teismą, yra būtina sąlyga proceso operatyvumui užtikrinti. Tuo atveju, kai tokių pareigų asmuo įgyvendinti negali, jo elgesys turi būti atsakingas ir rūpestingas, o advokatas turi savo darbą ir užimtumą derinti taip, kad galėtų vykdyti ne tik savo prisiimtus įsipareigojimus klientams, bet ir įsipareigojimų prisiimti tiek, kad galėtų rasti laiko dalyvauti ir teismo posėdžiuose, gindamas visus savo klientus ir jiems atstovaudamas. Advokatų, kaip nepriklausomų Lietuvos teisinės sistemos subjektų, be kita ko, dalyvaujančių teisingumo vykdymo procese, veiklai keliami ypač aukšti profesinės etikos reikalavimai. Advokatai privalo rodyti tinkamą dėmesį teisingam proceso vedimui – veikti profesionaliai, pareigingai ir dalykiškai, savo profesines pareigas vykdyti nepriekaištingai, laiku, kvalifikuotai, stropiai ir protingai (Lietuvos advokatų etikos kodekso 9 straipsnio 2 dalis).

Lietuvos apeliacinis teismas konstatavo, kad advokatas suprato savo pareigą atvykti į paskirtą teismo posėdį, tačiau jos nevykdė dėl priežasčių, kurios negali būti pripažintos svarbiomis. Žinodamas apie vienu metu vykstančius bylų nagrinėjimus, advokatas savavališkai pasirinko, kuriame teismo posėdyje jis dalyvaus, ir teismui iš anksto nepranešė apie savo užimtumą, todėl apygardos teismas pagrįstai advokatui paskyrė baudą.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. gruodžio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-337-658/2023

2. BPK 58 straipsnio taikymas

Dėl teismo pareigos informuoti proceso dalyvius apie aplinkybes, galinčias kelti pagrįstų abejonių teismo nešališkumu

Aptariamam atveju byla nagrinėję teisėjai kaip liudytojai buvo apklausti ikiteisminiame tyrime, iš kurio buvo atskirtas jų nagrinėtos bylos ikiteisminis tyrimas. Bylos nagrinėjimo pirmosios instancijos teisme metu teisėjai proceso dalyviams nenurodė, kad jie buvo apklausti kaip liudytojai.

Teisėjui keliami aukšti reikalavimai įpareigoja patį teisėją imtis priemonių, kad būtų šalinamos bet kokios prielaidos, galinčios sukelti abejonių dėl jo nešališkumo. Teisėjai patys turi pareigą pranešti apie aplinkybes, kurios gali būti svarbios proceso dalyvių apsisprendimui dėl nušalinimo. Teismo nešališkumo reikalavimas laikytinas viena iš asmens konstitucinės teisės į teisingą bylos nagrinėjimą sudedamųjų dalių.

EŽTT praktikoje akcentuota, kad esant situacijai, keliančiai abejonių dėl teismo nešališkumo, klausimai dėl teismo nusišalinimo turėtų būti išspręsti bylos nagrinėjimo pradžioje, be to, kiekvieno teisėjo pareiga yra identifikuoti aplinkybes, galinčias turėti reikšmės jo galimybei dalyvauti nagrinėjant konkrečią bylą, ir arba nusišalinti, arba pranešti apie šias aplinkybes proceso šalims, kad šios galėtų pateikti savo poziciją dėl konkretaus teisėjo dalyvavimo nagrinėjant bylą.

Lietuvos apeliacinis teismas panaikino pirmosios instancijos teismo nuosprendį ir bylą perdavė iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. rugsėjo 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-190-579/2023 (nepaduotas kasacinis skundas)

Dėl teismo pareigos išspręsti nušalinimo klausimą prieš priimant kitus sprendimus byloje

Lietuvos apeliacinis teismas panaikino apygardos teismo nutartį, kuria asmeniui buvo paskirta stacionari teismo psichiatrijos ekspertizė ir jis atiduotas į sveikatos priežiūros įstaigą ekspertizei atlikti, neišsprendus teismui pareikšto nušalinimo klausimo.

Lietuvos apeliacinis teismas konstatavo, kad apygardos teismas nepagrįstai pareikšto nušalinimo klausimo išsprendimą nukėlė po ekspertizės atlikimo, t. y. apygardos teismas negalėjo priimti nutarties skirti ekspertizę, prieš tai neišsprendęs pareikšto nušalinimo klausimo. Taip žemesnysis teismas pažeidė asmens teisę į teisingą ir nešališką teismą.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. liepos 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-146-626/2023

3. Ikiteisminį tyrimą reglamentuojančių nuostatų taikymas

Dėl ikiteisminio tyrimo teisėjo pareigos atlikti ikiteisminio tyrimo veiksmus, net ir nesutinkant su ikiteisminio tyrimo teisėjo teritorine kompetencija (teisingumu)

Lietuvos apeliacinis teismas sprendė tarp teismų kilusį ginčą dėl to, kurio teismo ikiteisminio tyrimo teisėjas turi atlikti veiksmus pagal prokuroro prašymą sankcionuoti kratas, kai ikiteisminį tyrimą atlieka ne tos vietos, kurioje padaryta nusikalstama veika, prokuroras ar ikiteisminio tyrimo įstaigos pareigūnas, t. y. ar veiksmus turi atlikti ikiteisminio tyrimo vietos ikiteisminio tyrimo teisėjas (nagrinėjamu atveju ikiteisminio tyrimo institucija buvo parinkta ne pagal bendrą BPK 174 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą taisyklę, t. y. ne pagal nusikalstamos veikos padarymo vietą), ar nusikalstamos veikos padarymo vietos apylinkės teismo ikiteisminio tyrimo teisėjas.

Lietuvos apeliacinis teismas pažymėjo, kad pagal bendrą taisyklę ikiteisminio tyrimo teisėjo įgaliojimus ikiteisminiame tyrime turi įgyvendinti ikiteisminio tyrimo vietos apylinkės teismo ikiteisminio tyrimo teisėjas. Tačiau nurodė ir tai, kad ikiteisminio tyrimo teisėjas neturi ir negali turėti įgaliojimų spręsti dėl to, kokia teisėsaugos institucija ar kokia konkrečioje veiklos teritorijoje veikianti ikiteisminio tyrimo įstaiga gali ar turi atlikti ikiteisminį tyrimą ar atskirus ikiteisminio tyrimo veiksmus.

Nepagrįstai išplečiant galimybes ikiteisminio tyrimo teisėjui atsisakyti atlikti prašomus veiksmus, vien tik ginčijant ikiteisminio tyrimo teisėjo teritorinę kompetenciją, gali būti trukdoma atlikti išsamų ikiteisminį tyrimą, todėl vien tik administraciniai ikiteisminio tyrimo atlikimo vietos klausimai, ginčijant ikiteisminio tyrimo teisėjo teritorinę kompetenciją, paprastai neturėtų sudaryti prielaidų ikiteisminio tyrimo teisėjo sprendimui atsisakyti įvykdyti prokuroro prašymą atlikti BPK 173 straipsnio 1 dalyje nustatytus veiksmus.

Toks įstatymo aiškinimas nereiškia, kad prokuroras yra visiškai laisvas ir gali nepaisydamas nei ikiteisminio tyrimo atlikimo vietos, nei nusikaltimo padarymo vietos kreiptis į bet kurio apylinkės teismo ikiteisminio tyrimo teisėją. Tokioje situacijoje, kai teismas nei pagal ikiteisminio tyrimo vietą, nei pagal nusikalstamos veikos padarymo vietą, nesant jokių išimtinių aplinkybių, dėl kurių neįmanoma atlikti atitinkamų veiksmų ikiteisminio tyrimo vietos apylinkės teisme ir pan., t. y. kai ikiteisminio tyrimo teisėjas neturi jokio teisinio pagrindo ir įgaliojimų veikti konkretaus ikiteisminio tyrimo metu, paprastai turėtų informuoti prokurorą apie būtinybę kreiptis į kitą teismą, o ne pats perduoti prokuroro prašymą spręsti kitam teismui.

Aptariamam atveju konstatuota, kad net ir kilus abejonų dėl ikiteisminio tyrimo vietos pagrįstumo, ikiteisminio tyrimo teisėjas neturėjo įgaliojimų atsisakyti atlikti prokuroro prašomus veiksmus ir veikdamas atsakingai privalėjo atlikti ikiteisminio tyrimo teisėjui priskirtas funkcijas, o abejonas dėl teisingumo galėjo nurodyti raštu aukštesniajam prokurorui po prašomų veiksmų atlikimo.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. birželio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1T-9-1020/2023

4. Procesinių prievartos priemonių taikymas

Dėl turto, kuriam taikomas laikinas nuosavybės teisės apribojimas, padalijimo nutraukus santuoką įtakos tolesniam procesinės prievartos priemonės taikymui

Aptariamoje byloje nuteistojo buvusi sutuoktinė kreipėsi į apygardos teismą, prašydama panaikinti laikiną nuosavybės teisės apribojimą, taikomą butui, kuris pagal sutartį dėl santuokos nutraukimo pasekmių atiteko jai. Laikinas nuosavybės teisės apribojimas minėtam butui buvo paskirtas baudžiamojoje byloje, kurioje pareiškėjos vyras pripažintas kaltu dėl nužudymo. Pirmosios instancijos teismas nuosprendžiu nusprendė laikiną nuosavybės teisės apribojimą palikti galioti iki nuosprendžio įsiteisėjimo, o jam įsiteisėjus – turtą nukreipti civiliniams ieškiniams užtikrinti ir žalai atlyginti.

Apeliacinis teismas konstatavo, kad pagrindo panaikinti laikiną nuosavybės teisės apribojimą nėra. Sutuoktiniai dėl santuokos nutraukimo bendru sutarimu kreipėsi jau po nuosprendžio įsiteisėjimo, todėl pareiškėja, sutikdama savo nuosavybėn perimti areštuotą butą, be kita ko, sutikdama buvusiam vyrui (nuteistajam) sumokėti kompensaciją, atitinkančią 1/3 buto vertės, prisiėmė tam tikrą riziką, nes kol nėra atlyginti iš nuteistojo priteisti civiliniai ieškiniai, minėtam turtui gali būti taikomi (ir yra taikomi) apribojimai, todėl ateityje ji gali patirti nuostolių.

Be to, apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad santuokoje įgyto turto dalijimas laikytinas disponavimu tokiu turtu, t. y. keičiamas teisinis turto statusas iš bendrosios jungtinės nuosavybės į asmeninę, todėl turto, kuriuo uždrausta disponuoti, dalijimas yra draudžiamas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėse bylose Nr. 3K-3-308-686/2015, Nr. e3K-3-334-969/2018; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-30-788/2023).

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. gegužės 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-80-1076/2023

Dėl suimtojo teisės į tinkamą sveikatos priežiūrą ir gydymą

Valstybė privalo užtikrinti, kad asmuo kardomojo kalinimo vietoje būtų laikomas tokiomis sąlygomis, kurios suderinamos su pagarba žmogiškajam orumui, kad laisvės atėmimo bausmės vykdymo tvarka ir būdas nesukeltų jam kančios ir nepatogumų, kurių intensyvumas viršytų

neišvengiamą kardomajam kalinimui būdingą kančios lygį, ir kad atsižvelgiant į praktinius įkalinimo reikalavimus jo sveikata ir gerovė būtų tinkamai užtikrintos. Todėl tinkamos medicinos priežiūros nebuvimas tam tikrais atvejais gali būti traktuojamas kaip netinkamas elgesys, kuris draudžiamas Konvencijos 3 straipsnyje (EŽTT 2015 m. spalio 22 d. sprendimas byloje *Antonov prieš Ukrainą*, peticijos Nr. 40512/13). Valdžios institucijos privalo užtikrinti, kad tais atvejais, kai to reikia dėl sveikatos būklės, diagnozė ir gydymas būtų atliekami laiku, o priežiūra būtų reguliari ir sisteminga bei apimtų išsamią gydymo strategiją, siekiant išgydyti suimto asmens ligas arba užkirsti kelią jo būklės pablogėjimui, o ne spręsti dėl jų tik atsiradus simptomams. Valdžios institucijos turi užtikrinti, kad būtų sudarytos būtinos sąlygos faktiškai laikytis paskirto gydymo (EŽTT 2007 m. lapkričio 29 d. sprendimas byloje *Hummatov prieš Azerbaidžaną*, peticijos Nr. 9852/03 ir Nr. 13413/04; EŽTT 2019 m. gegužės 21 d. sprendimas byloje *Urbonavičius prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 549/17).

Konvencijos 3 straipsnis negali būti interpretuojamas kaip nustatantis bendrą įpareigojimą sveikatos problemų turintį įkalinimą asmenį paleisti į laisvę ar perkelti jį į civilinę ligoninę, net jei minėtas asmuo serga ypač sunkiai gydoma liga. Tačiau Konvencijos 3 straipsnyje nustatyta, kad valstybė užtikrintų, jog įkalinimą asmenys būtų laikomi pagarbą žmogaus orumui užtikrinančiomis sąlygomis, kad asmenų kalinimas nesukeltų jiems tokių sunkumų ir nepatogumų, kurie viršija neišvengiamus nepatogumus įkalinimo metu, ir kad įkalinimą asmenų sveikata ir gerovė būtų tinkamai užtikrinta, be kita ko, jiems suteikiant reikiamą medicinos pagalbą (EŽTT 2022 m. kovo 17 d. sprendimas byloje *Normantowicz prieš Lenkiją*, peticijos Nr. 65196/16; EŽTT 2022 m. kovo 22 d. sprendimas byloje *Cosovan prieš Moldovos Respubliką*, peticijos Nr. 13472/18).

Suimtieji ir nuteistieji, kaip ir kiti asmenys, turi teisę naudotis tinkama sveikatos priežiūra ir gauti šias paslaugas. Suimtiesiems turi būti užtikrintas tokios pat kokybės ir lygio gydymas kaip ir laisvėje esantiems asmenims. Taigi, suimtųjų ir nuteistųjų teisė į sveikatos priežiūrą pripažįstama neatskiriama visuomenės sveikatos priežiūros sistemos dalimi, kadangi šie asmenys taip pat yra visuomenės dalis. Tai, kad sveikatos politika kalinimo įstaigose turi būti integruota į šalies sveikatos politiką ir ją atitikti, visi kaliniai turi turėti galimybę naudotis šalyje medicinos teikiamomis paslaugomis, negali būti diskriminacijos teisinės padėties pagrindu, sveikatos priežiūros tarnybos kalinimo įstaigoje turi stengtis nustatyti ir gydyti visus fizinius ar psichinius susirgimus bei sutrikimus, nuo kurių kaliniai gali kentėti; visos reikalingos medicinos, chirurgijos ir psichiatrijos paslaugos, įskaitant ir tas paslaugas, kurios prieinamos visuomenėje, kaliniui turi būti suteiktos, yra numatyta ir Europos Tarybos Ministrų Komiteto priimtose Europos kalėjimų taisyklėse (rekomendacija šalims narėms Nr. R(2006)2).

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. birželio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-113-579/2023

Dėl asmens kratos ir jos atlikimo neatidėliotinais atvejais tvarkos

Apeliaciniame skunde buvo teigiama, kad nuteistojo krata atlikta neteisėtai, nes atlikta ikiteisminio tyrimo pareigūno nutarimu, priimtu vadovaujantis BPK 160¹ straipsnio nuostatomis, nors asmens krata nepatenka į šio straipsnio 1 dalyje išvardytų procesinių prievartos priemonių, kurios neatidėliotinais atvejais gali būti taikomos be ikiteisminio tyrimo teisėjo nutarties, sąrašą.

Lietuvos apeliacinis teismas nurodė, kad BPK 146 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog asmens krata daroma pagal tas pačias taisykles kaip ir buto, namo ar kitų patalpų krata. Minėto straipsnio 2 dalyje nustatytos asmens kratos atlikimo išimtys, kad asmens krata taip pat gali būti daroma ir dėl to nepriėmus atskiros nutarties: 1) sulaikant ar suimant; 2) kai yra pakankamas pagrindas manyti, kad patalpoje ar kitoje vietoje, kur daromas poėmis ar krata, esantis asmuo slepia prie savęs daiktus ar dokumentus, galinčius turėti reikšmės nusikalstamai veikai tirti. Kratos atlikimo (taikymo) pagrindai, procesinė forma ir tvarka detalizuoti keliuose atskiruose BPK straipsniuose, t. y. BPK 145 straipsnyje „Krata“, BPK 149 straipsnyje „Kratos ir poėmio tvarka“, BPK 160¹ straipsnyje „Procesinių prievartos priemonių taikymas neatidėliotinais atvejais“.

Pagal BPK 146 straipsnio 1 dalį asmens krata daroma pagal tas pačias taisykles kaip ir buto, namo ar kitų patalpų krata, todėl sistemiskai aiškinant pirmiau nurodytas BPK nuostatas, nesant

BPK 146 straipsnio 2 dalyje nustatytų išimtinių aplinkybių, asmens kratai taikomos visos minėtuose BPK straipsniuose nurodytos kratos skyrimo, taikymo ir atlikimo taisyklės, t. y. asmens krata daroma pagal tokias pačias taisykles ir tokia pačia tvarka kaip ir buto, namo ar kitų patalpų krata.

Taigi, asmens krata turi būti daroma motyvuota ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartimi, o neatidėliotinais atvejais – prokuroro arba ikiteisminio tyrimo pareigūno nutarimu, tačiau tokiu atveju per tris dienas nuo nutarimo priėmimo dienos turi būti gauta ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartis, patvirtinanti procesinės prievartos priemonės taikymo teisėtumą (BPK 160¹ straipsnio 1 dalis).

Tokiai pozicijai pritarė ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2024 m. vasario 6 d. nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-2-511/2024, konstatavęs, kad esant BPK 146 straipsnio 2 dalyje nustatytiems pagrindams asmens krata gali būti daroma nesant atskiros teismo nutarties. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad nors asmens krata nepatenka į BPK 160¹ straipsnio 1 dalyje išvardytų procesinių prievartos priemonių, kurios neatidėliotinais atvejais gali būti taikomos be ikiteisminio tyrimo teisėjo nutarties, sąrašą, tačiau sistemškai aiškinant BPK nuostatas asmens kratai taikomos visos BPK 145 straipsnyje „Krata“, BPK 149 straipsnyje „Kratos ir poėmio tvarka“, BPK 160¹ straipsnyje „Procesinių prievartos priemonių taikymas neatidėliotinais atvejais“ nurodytos kratos skyrimo, taikymo ir atlikimo taisyklės, t. y. asmens krata daroma pagal tokias pačias taisykles ir tokia pačia tvarka kaip ir buto, namo ar kitų patalpų krata.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. balandžio 18 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-68-1020/2023 (atmestas kasacinis skundas – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. vasario 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-2-511/2024)

5. Procesinių sprendimų apskundimo klausimai

Dėl nuteistojo ar jo gynėjo teisės prašyti griežtinti kito nuteistojo teisinę padėtį

Aptariamoje byloje apeliaciniame skunde nuteistojo gynėjas teigė, kad kitam nuteistajam nepagrįstai pritaikytos BK 54 straipsnio 3 dalies nuostatos ir paskirta per švelni bausmė, kuri turėtų būti griežtinama.

Lietuvos apeliacinis teismas pažymėjo, kad BPK 320 straipsnio 4 dalyje nustatyta, jog pabloginti nuteistojo ar išteisintojo, taip pat asmens, kuriam byla nutraukta, padėtį apeliacinės instancijos teismas gali tik tuo atveju, kai dėl to yra prokuroro, nukentėjusiojo ir civilinio ieškovo apeliaciniai skundai, todėl bausmės griežtinimo klausimai pagal kito nuteistojo gynėjo apeliacinį skundą negali būti svarstomi.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. balandžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-31-487/2023 (atmestas kasacinis skundas – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-61-594/2024)

Nutartis, kuria baudžiamasis procesas nutrauktas, mirus kaltinamajam, skundžiama apeliacine, o ne BPK X dalies tvarka

Pirmosios instancijos teismo nutartimi vienai iš kaltinamųjų baudžiamasis procesas nutrauktas, jai mirus. Skundžiamoje nutartyje nurodyta, kad, vadovaujantis BPK 3 straipsnio 1 dalies 5 punktu, 440 straipsniu, skundas dėl nutarties gali būti paduotas per septynias dienas nuo jos gavimo dienos Lietuvos apeliaciniam teismui per nutartį priėmusį teismą.

BPK 439 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad bylos nagrinėjimo teisme dalyviai ir kiti asmenys turi teisę BPK X dalyje nustatyta tvarka apskusti žemesniųjų teismų bylos parengimo nagrinėti ar teisiama jame posėdyje priimtas nutartis, taip pat BPK numatytais atvejais – kitas teismų priimtas nutartis aukštesniesiems teismams, išskyrus atvejus, kai BPK nustatyta speciali atskirų teismo nutarčių apskundimo tvarka. BPK 318 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad apeliacine tvarka gali būti skundžiamos pirmosios instancijos teismo ar teisėjo nutartys nutraukti baudžiamąją bylą ir nutartys, priimtos išnagrinėjus bylą dėl priverčiamųjų medicinos priemonių taikymo.

Lietuvos apeliacinio teismo teisėjų kolegija konstatavo, kad aptariamasis skundas nepagrįstai persiųstas Lietuvos apeliaciniam teismui nagrinėti BPK X dalies tvarka, kadangi nutartys nutraukti baudžiamąjį procesą skundžiamos apeliacine tvarka.

Aptariamam atveju Lietuvos apeliacinis teismas skundą paliko nenagrinėtą ir grąžino apygardos teismui iš naujo spręsti skundo priėmimo klausimą.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. gruodžio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-335-870/2023

Dėl nutarčių atmesti proceso dalyvių prašymą panaikinti procesinę prievartos priemonę neskundžiamumo

Lietuvos apeliacinis teismas, vadovaudamasis nuoseklia praktika, pakartojo išaiškinimą, kad BPK 439 straipsnio 2 dalyje nustatyta taisyklė, jog teismų nutartys dėl proceso dalyvių prašymų yra neskundžiamos, taikoma ir nutartims, kuriomis pirmosios ar apeliacinės instancių teismai atmeta proceso dalyvių prašymus pakeisti ar panaikinti procesines prievartos priemones (kardomąsias priemones bei kitas procesines prievartos priemones, tarp kurių ir laikinas nuosavybės teisės apribojimas).

Lietuvos apeliacinis teismas pažymėjo, kad žemesniojo teismo nutartis yra neskundžiama, nepaisant to, jog apygardos teismo nutarties rezoliucinėje dalyje klaidingai nurodyta, kad nutartis yra skundžiama Lietuvos apeliaciniam teismui. Tokia klaida nepakeičia išdėstyto teisinio reglamentavimo ir nesukuria aukštesniajam teismui teisės nagrinėti skundą.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. rugpjūčio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-178-579/2023

Dėl nutarties (rezoliucijos), kurioje neišdėstytas teismo sprendimas leisti proceso dalyviui susipažinti su baudžiamosios bylos duomenimis ir daryti jų kopijas, skundžiamumo

Gynėjas padavė skundą dėl žemesniojo teismo rezoliucijos, kuria leista susipažinti su baudžiamąja byla ir gauti teismo posėdžių protokolų kopijas, tačiau nepasisakyta dėl gynėjo prašymo leisti daryti kitų baudžiamosios bylos dokumentų kopijas. Apygardos teismas nutartimi atsisakė skundą priimti, motyvuodamas tuo, kad rezoliucija išspręstas proceso dalyvio prašymas, dėl to ji yra neskundžiama (pagal BPK 439 straipsnio 2 dalį nutartys dėl proceso dalyvių prašymų yra neskundžiamos).

Lietuvos apeliacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad žemesniojo teismo nutartyje, kuria atsisakyta aukštesniajam teismui perduoti gynėjo skundą dėl draudimo daryti baudžiamosios bylos kopijas, apsiribota konstatavimu, jog teisėjo rezoliucija buvo išspręstas proceso dalyvio prašymas, todėl ši rezoliucija negali būti skundžiama, tačiau neatsižvelgta į tai, ar proceso dalyvio prašymo atmetimas nesukliudys proceso dalyviams pasinaudoti savo teisėmis, o teismui – išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir priimti teisingą nuosprendį ar nutartį.

Lietuvos apeliacinis teismas nurodė, kad nutartis (rezoliucija), kuria nėra priimamas sprendimas leisti pasidaryti baudžiamosios bylos kopijas, taip užkertant kelią proceso dalyviui naudotis savo teisėmis, nepriskirtina prie BPK 439 straipsnio 2 dalyje numatytų neskundžiamų nutarčių, nes ji užkerta kelią įgyvendinti asmens konstitucinę teisę į teisingą bylos nagrinėjimą.

Pažymėtina, kad kaltinamojo (jo gynėjo) teisė susipažinti su bylos medžiaga teisme laikoma viena iš teisės į teisingą bylos išnagrinėjimą užtikrinimo sąlygų. Kartu tai yra vienas iš teisės žinoti, kuo asmuo yra kaltinamas, galimybės veiksmingai dalyvauti baudžiamajame procese, sekti proceso eigą, pasiruošti gynybai garantų. Šios teisės tinkamas įgyvendinimas yra neatsiejamas ir nuo rungtyniško bylos nagrinėjimo principo reikalavimų įgyvendinimo. Pagal BPK 237 straipsnio 1 dalį kaltinamasis ir jo gynėjas nuo bylos gavimo teisme dienos turi teisę susipažinti su papildomai gauta po kaltinamojo akto surašymo, o per teisėjo nustatytą terminą – ir su kita bylos medžiaga, daryti jos išrašus ar kopijas. Tai yra proceso dalyvio teisė, kurią jis įgyvendina bylą nagrinėjančiam teismui pateikdamas prašymą.

Dėl nutarčių, priimtų pagal proceso dalyvių prašymus sujungti ar išskirti baudžiamąsias bylas, skundžiamumo

Lietuvos apeliacinis teismas pakartojo, kad teismo nutartys dėl atsisakymo sujungti baudžiamąsias bylas gali būti skundžiamos aukštesniajam teismui BPK X dalyje nustatyta tvarka, kadangi šiomis nutartimis ne tik formaliai išsprendžiamas proceso dalyvio prašymas, bet ir neteisingas tokio klausimo išsprendimas gali lemti ne tik kaltinamojo, bet ir kitų proceso dalyvių teisių bei teisėtų interesų pažeidimą ateityje, o kartu atitinkamai atimti teismui galimybę išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą bei priimti teisingą baigiamąjį aktą.

Baudžiamojo proceso įstatyme konkrečiai nenurodyta, dėl kokių proceso dalyvių pareikštų prašymų priimtos nutartys yra neskundžiamos. Pagal susiformavusią teismų praktiką paprastai neskundžiamos tokios nutartys, kurių vykdymas iš karto užtikrina greitą ir visapusišką bylos išnagrinėjimą, tačiau visais atvejais tokia išvada gali būti daroma tik įvertinus, ar proceso dalyvių prašymų išnagrinėjimas nesukliudys teismui išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir ar toks sprendimas neturės įtakos proceso dalyvio teisėms ir teisėtiems interesams priimant teisingą nuosprendį ar nutartį.

Sprendžiant klausimą, kurios teismų nutartys pripažįstamos priimtomis dėl proceso dalyvių prašymų ir kurios yra neskundžiamos, labai svarbi ir jau galiojanti teismų praktika dėl BPK 439 straipsnio 2 dalies aiškinimo.

Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. liepos 13 d. nutartimi buvo suvienodinta praktika dėl teismo nutarčių, kuriomis atsisakyta tenkinti prašymą sujungti ar išskirti baudžiamąsias bylas, bei konstatuota, kad klausimo dėl bylų išskyrimo ir sujungimo išsprendimas visada susijęs ne tik su paties prašymą pateikusio asmens, bet ir su kitų asmenų teisėmis ir teisėtais interesais, taip pat su teismo galimybe išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir priimti joje teisingą nuosprendį ar nutartį. Nagrinėdamas tokius prašymus, teismas sprendžia klausimus, kurių neteisingas išsprendimas gali būti pripažintas esminiu BPK pažeidimu. Atsižvelgiant į tai, buvo padaryta išvada, kad teismų nutartys dėl bylų išskyrimo ar jų sujungimo net ir tais atvejais, kai jos priimtos pagal bylos nagrinėjimo teisme dalyvių prašymus, yra skundžiamos BPK X dalyje nustatyta tvarka (Lietuvos apeliacinio teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-165-449/2021).

Dėl pakartotinių asmenų prašymų, pateiktų piktnaudžiaujant procesinėmis teisėmis, nepriimtimumo

Lietuvos apeliacinis teismas teisėta ir pagrįsta pripažino apygardos teismo nutartį, kuria paliktas nenagrinėtas nuteistojo pakartotinis iš esmės analogiško turinio prašymas perkvalifikuoti nusikalstamą veiklą ir sušvelninti bausmę.

Taip pat Lietuvos apeliacinis teismas papildomai išaiškino, kad susidariusioje situacijoje, kai asmuo periodiškai kas kelis mėnesius teismui teikia iš esmės analogiško turinio pakartotinius prašymus, kurie jau išnagrinėti, taip piktnaudžiaudamas savo procesinėmis teisėmis, tokie prašymai apskritai neturėtų būti priimami nagrinėti, neturėtų būti registruojami Lietuvos teismų informacinėje sistemoje (LITEKO), neturėtų būti pradėdama baudžiamoji byla ir prašymo nagrinėjimo teisme procesas. Be to, sprendimas nepriimti prašymo ir jį grąžinti prašymą padavusiam asmeniui turėtų būti įformintas raštu, o ne nutartimi. Taip būtų įgyvendinti proceso operatyvumo ir ekonomiškumo principai.

Nors BPK nėra tiesiogiai įtvirtinta teismo, vykdymo procese gavusio tam tikrą asmens prašymą, teisė atsisakyti priimti prašymą, tačiau BPK nuostatų sisteminis aiškinimas leidžia daryti išvadą, kad asmenų pakartotiniai prašymai ir skundai nepriimami ir nenagrinėjami. Pavyzdžiui, BPK 102 straipsnyje įtvirtinta, kad „pakartotiniai prašymai atnaujinti praleistą terminą nepriimami ir

nenagrinėjami, išskyrus atvejus, kai paaiškėja naujų aplinkybių“; BPK 367 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad „pakartotiniai kasaciniai skundai nepriimami ir nenagrinėjami“; BPK 374 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad „pakartotiniai prašymai sustabdyti nuosprendžio ar nutarties vykdymą nepriimami ir nenagrinėjami, išskyrus atvejus, kai paaiškėja naujų aplinkybių“; BPK 452 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad „pakartotiniai pareiškimai bei teikimai dėl baudžiamosios bylos atnaujinimo nepriimami ir nenagrinėjami“.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. kovo 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-31-449/2023

Dėl elektroniniu būdu pateiktų dokumentų priėmimo, kai skiriasi duomenis pateikusio asmens buvimo vietos ir duomenų gavimo valstybės laikas

Asmuo apeliacinį skundą pateikė elektroniniu paštu, būdamas Vokietijoje, kur nuolat gyvena, kai Vokietijoje buvo 23.50 val. o Lietuvoje – 00.50 val. Apygardos teismas konstatavo, kad apeliacinis skundas buvo paduotas viena diena praleidus dvidešimties dienų terminą apeliaciniam skundui paduoti.

Lietuvos apeliacinis teismas pažymėjo, kad baudžiamasis procesas Lietuvos Respublikos teritorijoje vyksta pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksą (BPK 4 straipsnis). BPK 100 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad baudžiamojo proceso terminai skaičiuojami valandomis, dienomis ir mėnesiais. Skaičiuojant terminus, neįskaitoma valanda ir diena, kuria prasideda terminas. To paties straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad dienomis skaičiuojamas terminas pasibaigia paskutinės dienos dvidešimt ketvirtą valandą. Taigi ir paduodant skundą turi būti laikomasi Lietuvos laiko juostos ir toks skundas turi būti paduotas iki 24 valandos Lietuvos laiku.

Tačiau Lietuvos apeliacinis teismas konstatavo, kad nagrinėjamu atveju toks minimalus, net valandos nesiekiantis termino skundui paduoti praleidimas, padarytas asmens (ne teisininko), gyvenančio kitoje laiko juostoje ir skundą pateikusio iki 24 val. jo buvimo vietos laiku, neturėtų būti laikomas kliūtimi priimti skundą. Nors terminų laikymasis yra būtina sąlyga proceso veiksmų efektyvumui, toks formalus teisingumas reikštų, kad neįgyvendintas Konstitucijoje įtvirtintas teisingumas.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. vasario 15 d. nutartis byloje Nr. 1S-15-579/2023

6. BPK 234 straipsnio taikymas

Dėl kaltinamojo akto gražinimo prokurorui bylos parengimo nagrinėti teisme metu

Aptariamam atveju bylos parengimo nagrinėti teisme metu, vadovaujantis BPK 234 straipsnio 2 dalimi, nutarta gražinti bylą prokurorui kaltinamojo akto trūkumams pašalinti (konstatuota, kad kaltinamajame akte nenurodytas turto iššvaistymo laikas, vieta, būdas). Pirmosios instancijos teismo nuomone, šie baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimai iš esmės apsunkintų ir trukdytų nagrinėti bylą, taip pat suvaržytų kaltinamojo teisę į gynybą ir teisę žinoti, kuo jis yra kaltinamas. Prokuroras skunde teigė, kad kaltinamasis aktas atitinka BPK 219 straipsnyje numatytus reikalavimus, o esant būtinumui, teismo nurodyti kaltinamojo akto trūkumai gali būti pašalinti bylos nagrinėjimo teisme metu.

Lietuvos apeliacinis teismas pažymėjo, kad nei proceso dalyviai, nei teismas negali būti įpareigojami spėlioti dėl byloje pareikšto kaltinimo ir atskirų inkriminuojamų nusikalstamos veikos požymių bei ieškoti šių duomenų baudžiamosios bylos medžiagoje. Įstatymų leidėjas bylą nagrinėjančiam teismui nesuteikia teisės už prokurorą suformuluoti kaltinimo, nes taip būtų paneigta ikiteisminio tyrimo, kaip vienos iš baudžiamojo proceso stadijų, esmė.

Nors daugeliu atvejų kaltinamojo akto trūkumus ir baudžiamojo proceso teisės pažeidimų teisinius padarinius galima pašalinti bylą nagrinėjant teisme, visais atvejais turi būti įvertinama, koks būdas, taisant padarytus pažeidimus, yra greičiausias ir labiausiai atitinka proceso dalyvių bei teisingumo interesus. Tais atvejais, kai tokie pažeidimai įžvelgiami rengiantis nagrinėti bylą ar tik

pirminėje bylos nagrinėjimo stadijoje, o prokuroras neižvelgia padarytų pažeidimų, galimybės perduodant bylą prokurorui ištaisyti padarytus pažeidimus yra kur kas platesnės ir gali paspartinti bendrą proceso trukmę.

Aptariamoje konkrečioje byloje teismo nustatyti kaltinamojo akto trūkumai, perduodant bylą prokurorui, gali būti pašalinti per gana trumpą laiką ir greičiau, nei būtų įmanoma padaryti teisiamojo posėdžio metu. Tai netrukdytų proceso dalyvių ir užtikrintų kaltinamojo teisę nuo teisiamojo posėdžio pradžios žinoti, kuo jis yra kaltinamas, be to, teismui nereikėtų perimti kaltintojo funkcijos ir teismo posėdyje atlikti tyrimo veiksmų, kuriuos daug greičiau gali atlikti prokuroras, siekdamas suformuluoti tinkamą kaltinimą.

Lietuvos apeliacinio teismo vertinimu, toks teismo sprendimas yra orientuotas ne į teismo pareigų perkėlimą prokurorui, o į esminių baudžiamojo proceso principų ir šio proceso paskirties užtikrinimą. Taip pat Lietuvos apeliacinis teismas pabrėžė, kad teismo teisė perduoti bylą prokurorui turi aiškiai atspindėti teismo siekį pašalinti kliūtis, kurios trukdo ir apsunkina bylos nagrinėjimą.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. birželio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-94-449/2023

Tokios praktikos Lietuvos apeliacinis teismas laikėsi ir kitoje byloje, kurioje pažymėjo, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai gražino bylą prokurorui nustatytiems kaltinamojo akto trūkumams pašalinti (kaltinime neišdėstyta, kuo pasireiškė padėjėjų veiksmai, netinkamas dalies bylos dokumentų, gautų iš užsienio teisėsaugos pareigūnų, vykdant teisinės pagalbos pavedimą, vertimas į lietuvių kalbą, neatlikti reikiami proceso veiksmai ir pan.).

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. lapkričio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-312-487/2023

7. Įrodymai ir įrodinėjimo procesas

Dėl privačių asmenų įrašytų privačių pokalbių vertinimo

Lietuvos apeliacinis teismas pakartojo, kad privataus asmens padaryti ir teisėsaugos institucijai pateikti garso įrašai teismo gali būti pripažįstami įrodymais. Privačių asmenų pateikti duomenys įrodymais nepripažįstami tik tais atvejais, kai jie gauti įstatyme tiesiogiai draudžiamu būdu. Tačiau tais atvejais, kai privačiai padarytas pokalbių garso įrašas pateikiamas kaip įrodymas, teismas gali juo remtis, tik patikrinęs jo atsiradimo aplinkybes ir įsitikinęs jo patikimumu.

Jokiu įstatymu nedraudžiama privačiam asmeniui įrašyti savo privačių pokalbių. Atvirkščiai, privačių asmenų teisė rinkti ir teikti į baudžiamąjį procesą duomenis, turinčius reikšmės nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti (pvz., BPK 91, 98 straipsniai), turi svarbią reikšmę ginant atitinkamų asmenų teises ir prisidedant prie veiksmingesnio nusikalstamų veikų išaiškinimo bei teisingumo vykdymo baudžiamosiose bylose. Tai ypač aktualu atsižvelgiant į korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų specifiką (jų latentškumą, padarymo aplinkybes, kaltininko bendravimo su nukentėjusiuoju ar liudytoju pobūdį ir kt.). Sutiktina, kad teisė į privatumą yra konstitucinė piliečio teisė, tačiau privataus gyvenimo teisinė samprata siejama su asmens teisėtai privataus gyvenimo lūkesčiais. Žmogaus teisė į privatumą nėra absoliuti. Jei asmuo daro nusikalstamas ar kitas priešingas teisei veikas, neteisėtai pažeidžia teisės saugomus interesus, daro žalą atskiriems asmenims, visuomenei ir valstybei, jis supranta arba turi ir gali suprasti, kad tai sukels atitinkamą reakciją. Pažymėtina, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo neturi ir negali tikėtis, kad jo privatus gyvenimas bus saugomas lygiai taip pat, kaip ir asmenų, kurie nepažeidžia įstatymų (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. kovo 24 d. nutarimas). Žmogaus privataus gyvenimo apsaugos ribos baigiasi tada, kai jis savo veiksmais nusikalstamai ar kitaip neteisėtai pažeidžia teisės saugomus interesus, daro žalą atskiriems asmenims, visuomenei ir valstybei. Taigi, įtariamasis nusikaltimų darymu asmuo pats atsisako teisės į privataus gyvenimo teisinę apsaugą ta apimtimi, kurią nulemia jo daromas nusikaltimas.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. kovo 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-164-579/2023 (atmestas kasacinis skundas – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-281-495/2023)

Dėl slapto kliento ir gynėjo pokalbių klausymosi

Draudimas kontroliuoti įtariamojo, kaltinamojo, nuteistojo, išteisintojo ir jų gynėjo bet kokių formų bendravimą įtvirtintas BPK 44 straipsnio 8 dalyje. Tam tikros advokato veiklos garantijos, susijusios su bendravimo konfidencialumu, yra įtvirtintos ir Lietuvos Respublikos advokatūros įstatyme: visų pirma, draudžiama klausytis telefoninių pokalbių, kontroliuoti kitą telekomunikacijų tinklais perduodamą informaciją ir kitokį susižinojimą ar veiksmus, išskyrus atvejus, kai advokatas yra įtariamas ar kaltinamas padaręs nusikalstamą veiką; šis leidimas taikomas tik su pareikštais įtarimais ar kaltinimais susijusiems dokumentams (46 straipsnio 3 dalis); antra, advokato profesinę paslaptį, be kita ko, sudaro advokato ir kliento bendravimo (susitikimų, korespondencijos, pokalbių telefonu ar kitų formų bendravimo) turinys (46 straipsnio 5 dalis).

Šiame kontekste svarbus ir EŽTT 2016 m. birželio 16 d. sprendimas byloje *Versini-Campinchi ir Crasnianski prieš Prancūziją*. EŽTT šioje byloje vertino situaciją, kai remiantis atsitiktinai pasiklausytu advokato ir jo kliento įrašytu pokalbiu, kai sankcija buvo išduota klausytis kliento telefoninių pokalbių, advokatui buvo pradėta drausminė procedūra. Teismas nenustatė Konvencijos 8 straipsnio (teisės į privatumą) pažeidimo, pažymėdamas, kad advokato profesinė paslaptis, kylanti iš kliento gynybos teisių apsaugos, nėra kliūtis bendram advokato ir jo kliento susirašinėjimo stebėjimui, jei tokio bendravimo turinys yra tokio pobūdžio, kad leidžia preziumuoti advokato dalyvavimą nusikalstamoje veikoje ir toks susirašinėjimo stebėjimas nepažeidžia kliento gynybos teisių. EŽTT pakartojo, kad pagrindinis aspektas yra tai, kad kliento gynybos teisės nebūtų pažeistos ir gauta medžiaga nebūtų naudojama būtent prieš klientą.

Aptariamoje byloje Lietuvos apeliacinis teismas atsižvelgė į tai, kad slapta įrašytas kavinėje vykęs gynėjos ir jos kliento pokalbis buvo pateiktas kaip kaltinimą klientui patvirtinanti aplinkybė. Pokalbio metu, be kita ko, buvo aptarta pagal apeliacinį skundą nagrinėjama minėto kliento baudžiamoji byla. Asmenų pokalbis buvo individualus, jame niekas kitas nedalyvavo. Lietuvos apeliacinis teismas konstatavo, kad užfiksuotas advokatės ir jos ginamojo pokalbis negali būti vertinamas kaip įrodymas pastarojo baudžiamoje byloje, kadangi fiksuojant advokatės bei jos ginamojo pokalbį buvo pažeistos BPK 10 straipsnio 1 ir 2 dalių, 44 straipsnio 8 dalies nuostatos, garantuojančios teisę į teisingą bylos procesą ir teisę į gynybą.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. vasario 9 d. nuosprendis baudžiamajoje byloje Nr. 1A-28-579/2023 (priimtas kasacinis skundas, apžvalgos paskelbimo dieną neišnagrinėtas – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-7-1-788/2024)

8. Teismo procesinių sprendimų forma ir turinys

Dėl apeliacinės instancijos teismo procesinio sprendimo rezoliucinės dalies, nuteistajam apeliacinio proceso metu atlyginus dalį padarytos žalos

Įstatyme numatyta, kad įtariamasis ar kaltinamasis arba už jo veikas materialiai atsakingas asmuo gali bet kuriuo proceso metu savanoriškai atlyginti nukentėjusiajam nusikalstama veika padarytą žalą (BPK 107 straipsnis). Savanoriškas žalos atlyginimas po nuosprendžio priėmimo atitinka ne tik įstatymo esmę, bet ir nukentėjusių asmenų interesus kuo greičiau gauti nusikaltimu padarytos žalos atlyginimą.

Konstatavus, kad pirmosios instancijos teismas teisėtai ir pagrįstai išsprendė klausimus dėl civilinių ieškinių, o nuteistasis po nuosprendžio priėmimo pirmosios instancijos teisme atlygino priteistos žalos dalį, pirmosios instancijos teismo nuosprendis nekeičiamas.

Nuteistojo savanoriškai atlygintos žalos dalis nuosprendžio vykdymo procese bus atimta iš pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu nukentėjusiajam ar civiliniam ieškovui priteistos žalos sumos.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. birželio 20 d. nutartis baudžiamajoje byloje Nr. 1A-113-318/2023 (atsisakyta priimti kasacinį skundą); Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamajoje

byloje Nr. 1A-213-478/2023 (priimtas kasacinis skundas, apžvalgos paskelbimo dieną neišnagrinėtas – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-91-511/2024)

Dėl apeliacinės instancijos teismo procesinio sprendimo rezoliucinės dalies, pakeitus ar patikslinus nusikalstamos veikos faktines aplinkybes

Lietuvos apeliacinis teismas pažymėjo, kad faktinių aplinkybių pakeitimai ar patikslinimai turi būti aiškiai išdėstyti procesinio sprendimo aprašomojoje dalyje, todėl nereikia šių aplinkybių dar kartą kartoti apeliacinės instancijos teismo sprendimo rezoliucinėje dalyje.

Tokia pozicija grindžiama tiek BPK 305 straipsnio nuostatų aiškinimu, pagal kurį įrodytomis pripažintos aplinkybės išdėstomos teismo nuosprendžio aprašomojoje dalyje (BPK 305 straipsnio 1 dalies 1 punktas), tiek teismų praktika, kurioje, be kita ko, nurodoma, jog „apeliacinės instancijos teismas savo sprendimo rezoliucinėje dalyje neturi nurodyti apie pirmosios instancijos teismo nuosprendžio aprašomosios dalies pakeitimus, apie tai užtenka nurodyti priimamo dokumento aprašomojoje dalyje“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojame byloje Nr. 2K-149/2013) ir jog „nepriimtina, kad nusikalstamos veikos aprašymas pateikiamas rezoliucinėje nutarties dalyje“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojame byloje Nr. 2K-293-222/2017) ir pan. Tokios praktikos Lietuvos apeliacinis teismas laikėsi ir kitose, taip pat ir kasacine tvarka peržiūrėtose bylose (pvz., Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. kovo 31 d. nuosprendis baudžiamojame byloje Nr. 1A-34-1020/2021).

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. rugsėjo 8 d. nuosprendis baudžiamojame byloje Nr. 1A-11-1020/2023 (nepaduotas kasacinis skundas)

Dėl apeliacinės instancijos teismo procesinio sprendimo, kai po pirmosios instancijos teismo nuosprendžio priėmimo veika buvo dekriminalizuota

BPK 3 straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatyta, kad baudžiamasis procesas negali būti pradamas, o pradėtas turi būti nutrauktas, jeigu nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių. Šio straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad jeigu šio straipsnio 1 dalies 1 punkte įtvirtinta aplinkybė paaiškėja bylos nagrinėjimo teisme metu, teismas baigia nagrinėti bylą ir priima išteisinamąjį nuosprendį.

Taigi, apeliacinio proceso metu konstatavus, kad dėl po apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo įsigaliojusių BK pakeitimų, dekriminalizuojančių tam tikrą nusikalstamą veiką, nuteistojo veiksmuose nebėra nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių, pirmosios instancijos teismo apkaltinamasis nuosprendis turi būti panaikintas ir priimtas naujas išteisinamasis nuosprendis (BPK 329 straipsnio 1 punktas).

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. lapkričio 16 d. nuosprendžiai baudžiamosiose bylose Nr. 1A-12-449/2023 ir Nr. 1A-285-627/2023 (nepaduoti kasaciniai skundai)

Dėl negalimumo dėl to paties klausimo priimti rašytinės ir protokolinės nutarties

Aptariamoje byloje apygardos teismas teismo posėdžio metu paskelbė žodinę protokolinę nutartį, kuria gynėjui dėl neatvykimo į teismo posėdį paskyrė baudą. Kitą dieną gynėjui elektroniniu paštu buvo išsiųsta ir rašytinė nutartis, kuria gynėjui buvo paskirta analogiška bauda, nors apie teismo išėjimą priimti rašytinės nutarties teismo posėdyje nebuvo pranešta.

Lietuvos apeliacinis teismas konstatavo, kad apygardos teismo rašytinė nutartis skirti gynėjui baudą negali būti laikoma teisėta, todėl ją panaikino.

Lietuvos apeliacinis teismas pažymėjo, kad BPK 253 straipsnio 1–3 dalyse nustatyta, jog nagrinėjimo teisme metu kilusius klausimus teismas išsprendžia nutartimis, prieš tai išklauses dalyvaujančių nagrinėjant bylą teisme asmenų nuomonių. Teismas nusprendžia, ar nutartis surašyti kaip atskirus dokumentus ir priimti pasitarimų kambaryje, ar jas priimti pačioje posėdžių salėje ir įrašyti į teismo posėdžio protokolą. Rašytinės teismo nutartys – tai teismo posėdžio metu

iškilusiems klausimams išspręsti pasitarimų kambaryje priimti ir surašyti atskiri procesiniai dokumentai, kuriuose išdėstoma sprendžiamo klausimo esmė, sprendimo priėmimo motyvai ir suformuluojamas priimtas sprendimas. Protokolinės nutartys kaip atskiri dokumentai nesurašomos, jos yra teismo priimti sprendimai, kuriuos teismas apsvarsto ir priima vietoje (posėdžių salėje) neišeidamas į pasitarimų kambarį. Kai priimama protokolinė nutartis, posėdžio pirmininkas paskelbia priimtą sprendimą ir jis užrašomas teismo posėdžio protokole. Tiek surašytos raštu, tiek priimtos teismo posėdžių salėje teismo nutartys turi būti paskelbtos balsu. Taigi, šia BPK nuostata numatyti du alternatyvūs nagrinėjimo teisme metu kilusių klausimų išsprendimo būdai – priimant protokolinę nutartį ar pasitarimų kambaryje priimant nutartį kaip atskirą dokumentą.

Aptariamam atveju apygardos teismas klausimą dėl baudos paskyrimo gynėjui tą pačią dieną išsprendė abiem būdais: priimdamas tiek protokolinę, tiek ir rašytinę nutartį. Konstatuota, kad apygardos teismas, išspręsdamas tą patį klausimą dviem nutartimis – protokoline ir rašytine, be to, neinformuodamas proceso dalyvių, kad jis išeina į pasitarimų kambarį priimti rašytinės nutarties, o vėliau jos nepaskelbdamas balsu, iš esmės pažeidė BPK 253 straipsnio reikalavimus.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. rugpjūčio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-189-579/2023

9. Nusikalstama veika padarytos žalos ir proceso išlaidų atlyginimas

Dėl turtinės žalos atlyginimo vaikui, netekus maitintojo

Byloje spręstas klausimas, kokio dydžio žala (išlaikymas) turi būti priteista nužudytojo nepilnamečiam vaikui iki jo pilnamestystės netekus maitintojo.

CK 6.284 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad fizinio asmens mirties atveju teisę į žalos atlyginimą turi asmenys, kurie buvo mirusiojo išlaikomi arba jo mirties dieną turėjo teisę gauti iš jo išlaikymą (nepilnamečiai vaikai, sutuoktinis, nedarbingi tėvai ar kiti faktiniai nedarbingi išlaikytiniai), taip pat mirusiojo vaikas, gimęs po jo mirties. Asmenims, turintiems teisę į žalos atlyginimą netekus maitintojo, atlyginama ta mirusiojo pajamų dalis, kurią jie gavo ar turėjo teisę gauti mirusiajam esant gyvam.

Teismų praktikoje turtinės žalos dydžiui nustatyti ir apskaičiuoti gyvybės atėmimo atveju taikomas Vidutinio darbo užmokesčio skaičiavimo tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. birželio 21 d. nutarimu Nr. 496 „Dėl Lietuvos Respublikos darbo kodekso įgyvendinimo“, 5.1 papunktis, kuriame numatyta, kad skaičiuojamasis laikotarpis yra trys paskutiniai kalendoriniai mėnesiai, einantys prieš tą mėnesį, už kurį (ar jo dalį) mokamas vidutinis darbo užmokestis. Be to, sutuoktinio ar nepilnamečių vaikų negautų pajamų dalis turi būti apskaičiuojama nuo žuvusio asmens darbo užmokesčio atskaičius mokesčius.

Taip pat, sprendžiant dėl konkrečios nukentėjusiajam iš kaltinamojo priteistos sumos, nustatytas visas vaikui reikalingo ir priklausančio išlaikymo dydis mažintinas pagal Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymą valstybės vaikui mokamomis išmokomis (aptariamam atveju – našlaičio pensija ir išmoka vaikui, kurios paskirtis – sumažinti tėvų finansinę naštą, išlaikant vaikus).

Aptariamoje byloje konstatuota, kad nėra pagrindo iš nuteistosios priteisti nukentėjusiojo prarastą dėl tėvo mirties darbo užmokesčio dalį, nes ši žala visiškai kompensuojama vaikui periodiškai mokamomis valstybės išmokomis (išmoka vaikui ir našlaičio pensija).

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. gruodžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-337-478/2023 (nepaduotas kasacinis skundas, apžvalgos paskelbimo dieną nepasibaigęs padavimo terminas)

Dėl procesinių palūkanų baudžiamajame procese

Civilinis ieškovas aptariamoje baudžiamojoje byloje prašė priteisti 5 procentų metines palūkanas nuo žalos padarymo dienos iki visiško teismo sprendimo įvykdymo ir, nesutikdamas su Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos nutartimi Nr. 2K-P-75-788/2019, kurioje išaiškinta, kad baudžiamajame procese procesinės palūkanos gali būti

priteisiamos nuo momento, kuris negali būti ankstesnis nei teismo nuosprendžio įsiteisėjimo momentas, teigė, kad vienoje teisės sistemoje negali egzistuoti padarytos žalos skirtingos sampratos ir apibrėžtys (civiliniame ir baudžiamajame procesuose).

Lietuvos apeliacinis teismas sutiko, kad teismų praktikoje egzistuoja skirtumas tarp palūkanų priteisimo klausimo sprendimo civiliniame procese ir baudžiamajame procese, tačiau nenustatė pagrindo nukrypti nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos pateikto išaiškinimo ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą priteisti civiliniam ieškovui 5 procentų metines palūkanas nuo priteistos sumos nuo teismo nuosprendžio įsiteisėjimo dienos iki visiško žalos atlyginimo.

Vienas pagrindinių baudžiamojo proceso tikslų – teisingai nubausti nusikalstamą veiką padariusį asmenį. Kaltu pripažintam asmeniui paskiriama baudžiamajame įstatyme nustatyta bausmė. Taigi, nuteistasis, konstatavus jo neteisėtus veiksmus (neveikimą), įpareigojamas ne tik atlyginti padarytą žalą, jei tokia buvo padaryta (tai atitinka ir civiliniame procese kylančius neigiamus padarinius), bet ir atlikti jam valstybės skirtą kriminalinę bausmę. Šios aplinkybės kartu su nekaltumo prezumpcija baudžiamajame procese ir neteisėtų veiksmų prezumpcija civiliniame procese neleidžia abejoti civilinio ir baudžiamojo procesų esminiais skirtumais bei, teisėjų kolegijos vertinimu, pateisina teismų praktikos skirtumus, priteisiant kompensuojamąsias palūkanas civiliniame ir baudžiamajame procesuose.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. kovo 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-95-1020/2023 (atsisakyta priimti kasacinį skundą)

Dėl proceso dalyvių teisės prašyti priteisti iš nuteistojo jų patirtas bylinėjimosi išlaidas, apelianui atšaukus apeliacinį skundą

Lietuvos apeliaciniame teisme spręstas klausimas, ar, nuteistajam atšaukus apeliacinį skundą, kiti proceso dalyviai turi teisę prašyti jiems atlyginti, rengiantis bylos nagrinėjimui apeliacine tvarka, patirtas bylinėjimosi išlaidas.

Lietuvos apeliacinis teismas tokią proceso dalyvių teisę pripažino, tačiau nagrinėjamu atveju, įvertinęs civilinio ieškovo atstovės turėtas darbo sąnaudas, ruošiantis apeliaciniam procesui, ir faktinius duomenis, apibūdinančius nuteistojo finansines galimybes, bei tai, kad procesas nutraukiamas nuteistojo iniciatyva, priteisė mažesnę sumą, nei buvo prašyta.

Nustatydamas priteistiną sumą, apeliacinės instancijos teismas įvertino tai, kad nuteistasis pateikė prašymą atšaukti apeliacinį skundą iki bylos nagrinėjimo iš esmės pradžios, o civilinio ieškovo atstovė dalyvavo bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme, savo poziciją dėl nuteistojo kaltės išdėstė baigiamųjų kalbų metu, todėl bylos aplinkybės jai buvo žinomos.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. vasario 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-134-318/2023 (nepaduotas kasacinis skundas)

Dėl civilinio ieškinio mokėjimo išdėstymo

Aptariamoje byloje nuteistasis sutiko su turtinei žalai atlyginti iš jo priteista suma (888 152,12 Eur), tačiau apeliaciniame skunde prašė nustatyti trejų metų terminą nuo bausmės skyrimo, per kurį būtų nustatyta sumokėti 100 000 Eur.

Lietuvos apeliacinis teismas konstatavo, kad toks apelianto prašymas šioje byloje nenagrinėtinas.

BPK nėra jokių imperatyvių reikalavimų, kad priteistas ieškinyje būtų sumokėtas visas iš karto, taip pat nenumatytas konkretus terminas, per kurį jis privalo būti sumokėtas savanoriškai. BPK 113 straipsnyje įtvirtinta, kad, kai kyla su civiliniu ieškiniu susijusių klausimų, kurių sprendimas BPK normomis nereglamentuojamas, taikomos atitinkamos civilinio proceso normos, jeigu jos neprieštarauja baudžiamojo proceso normoms. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) 284 straipsnio 1 dalies nuostatos suteikia teismui teisę dalyvaujančių byloje asmenų

prašymu ar savo iniciatyva, atsižvelgus į turtinę abiejų šalių padėtį ir kitas aplinkybes, sprendimo vykdymą atidėti ar išdėstyti. Remiantis CPK 284 straipsnio 2 dalimi, jeigu CPK 284 straipsnio 1 dalyje nurodyti klausimai nebuvo išspręsti teismo sprendimu, jie išnagrinėjami teismo posėdyje, pranešus dalyvaujantiems byloje asmenims.

Lietuvos apeliacinio teismo teisėjų kolegija yra pažymėjusi, kad paprastai prašymas atidėti ar išdėstyti teismo sprendimo vykdymą turi būti pateiktas teismo nagrinėjimo metu (tokiu atveju dėl jo pagrįstumo pasisakoma teismo sprendimu) arba po teismo sprendimo priėmimo, bet ne vėliau kaip iki priverstinio vykdymo pradžios, kadangi priešingas aiškinimas pažeistų teisinio tikrumo principą ir neužtikrintų teismo sprendimo privalomumo bei neproporcingai ribotų išieškotojo interesus (Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. lapkričio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1439-943/2020).

Nagrinėjamu atveju bylos nagrinėjimo apygardos teisme metu prašymas išdėstyti civiliniam ieškovui priteistiną sumą nebuvo pateiktas, toks klausimas teisiamajame posėdyje nebuvo nagrinėjamas ir teismas nuosprendyje dėl to nepasisakė. Apeliantas prašymą išdėstyti priteistą sumą pateikė apeliaciniame skunde. Atsižvelgiant į CPK 312 straipsnio nuostatą, kad apeliaciniame skunde negalima kelti reikalavimų, kurie nebuvo pareikšti nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme, toks apelianto prašymas nenagrinėjamas.

Kartu Lietuvos apeliacinis teismas pažymėjo, kad skolininko interesai yra pakankamai užtikrinami, suteikiant jam galimybę pasinaudoti teismo sprendimo įvykdymo išdėstymo ar atidėjimo institutu teismo nagrinėjimo stadijoje ar iš karto po jos iki priverstinio vykdymo pradžios, pateikiant teismui įrodymus apie turtinę padėtį ar kitas aplinkybes, objektyviai trukdančias įvykdyti teismo sprendimą per įmanomai trumpiausią terminą. CPK 625 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad vykdomąjį dokumentą vykdantis antstolis CPK nustatyta tvarka savo iniciatyva arba vykdymo proceso dalyvių prašymu savo patvarkymu vykdymo veiksmus gali atidėti, vykdomąją bylą sustabdyti ar vykdomąjį dokumentą gražinti išieškotojui. CPK 595 straipsnyje numatyta galimybė vykdymo proceso metu išieškotojui ir skolininkui sudaryti taikos sutartį. Taigi, įstatyme nustatyta, kad antstolis gali spręsti dėl vykdymo veiksmų atidėjimo ir vykdomosios bylos sustabdymo. Nuteistasis, neturėdamas galimybės iš karto sumokėti visos iš jo priteistos sumos, gali kreiptis į antstolį dėl atitinkamų sprendimų priėmimo, taip pat ir dėl skolos mokėjimo išdėstymo bei grafiko vykdomojoje byloje sudarymo. Taigi, nuteistasis, aktyviai bendradarbiaudamas su antstoliu ir kreditoriumi, gali sumažinti priverstinio vykdymo neigiamus padarinius.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. sausio 17 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-93-626/2023 (atsisakyta priimti kasacinį skundą)

III. VYKDYMO PROCESO KLAUSIMAI

1. BPK 362¹ straipsnio taikymas

Dėl teismų procesinių sprendimų rezoliucinės dalies (vykdymo procese įsiteisėję teismų procesiniai sprendimai negali būti nei keičiami, nei naikinami)

Apygardos teismas, išsprendęs nuteistojo prašymą sušvelninti bausmę, nutarė pakeisti ankstesnį apygardos teismo nuosprendį ir Lietuvos apeliacinio teismo nutartį dėl bausmių subendrinimo. Lietuvos apeliacinis teismas padarė išvadą, kad taip pirmosios instancijos teismas iš esmės pažeidė baudžiamojo proceso įstatymus, kadangi teismas nuosprendžio ir nutarties vykdymo metu įsiteisėjusio nuosprendžio ir nutarties negali nei keisti, nei naikinti.

Skundžiama apygardos teismo nutartis buvo priimta pagal BPK VII dalyje nustatytas taisykles, kuriomis reglamentuojamas įsiteisėjusio nuosprendžio ir nutarties vykdymo procesas. BPK 335 straipsnyje nustatyta, kad vykdomas tik įsiteisėjęs teismo nuosprendis. Atitinkamai BPK 345 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad pirmosios instancijos teismo nutartis įsiteisėja ir yra vykdoma pasibaigus jos apskundimo terminui, jeigu ji nebuvo apskūsta. Jeigu dėl pirmosios instancijos teismo nutarties buvo paduotas skundas, bet nutartis nepanaikinama, ji įsiteisėja, kai apeliacinės instancijos arba kitoks teismas įstatymų nustatyta tvarka išnagrinėja skundą.

Aptariamam atveju nuteistojo prašymas išnagrinėtas pagal BPK 362¹ straipsnį, kuriame nustatyta įstatymo, panaikinančio veikos nusikalstamumą, švelninančio bausmę arba kitokiu būdu lengvinančio veiką padariusio asmens teisinę padėtį, taikymo tvarka. Pagal šio straipsnio 4 dalį teismas, nustatęs, kad prašymas ar teikimas yra pagrįstas, priima nutartį dėl atleidimo nuo bausmės, bausmės sušvelninimo, veikos perkvalifikavimo ar teistumo išnykimo. Jeigu skiriant bausmę baudžiamosios bylos nagrinėjimo metu buvo vadovautasi BK 63 ar 64 straipsniais, teismas nustato naują subendrintą bausmę. Teismas, nustatęs, kad prašymas ar teikimas nepagrįstas, priima nutartį prašymą ar teikimą atmesti (BPK 362¹ straipsnio 5 dalis).

Taigi, pirmosios instancijos teismas, priėmęs ne BPK 362¹ straipsnio 4 ar 5 dalyje numatytus sprendimus, o pakeitęs jau įsiteisėjusį nuosprendį ir nutartį, iš esmės pažeidė baudžiamojo proceso įstatymą, todėl skundžiama nutartis panaikinta ir dėl nuteistojo prašymo priimtas naujas sprendimas.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. rugsėjo 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-233-449/2023

Dėl atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės, kai kaltininkas ir nukentėjęs asmuo susitaiko (BK 38 straipsnis) vykdymo procese

Apygardos teismas, išnagrinėjęs nuteistojo gynėjo prašymą peržiūrėti ankstesnį nuosprendį, atsižvelgiant į 2023 m. birželio 1 d. įsigaliojusius BK pakeitimus, ir pritaikius BK 38 straipsnį nuteistąjį atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės, prašymą taikyti BK 38 straipsnį atmetė, motyvuodamas tuo, kad klausimo dėl paskirtos bausmės švelninimo nagrinėjimas nesudaro teisinio pagrindo spręsti klausimo dėl BK 38 straipsnio nuostatų taikymo.

Lietuvos apeliacinis teismas konstatavo, kad apygardos teismas priėmė teisingą ir pagrįstą sprendimą, t. y. išsprendęs nuteistojo padarytų nusikalstamų veikų perkvalifikavimo (iš sunkaus į apysunkį nusikaltimą) ir bausmės skyrimo klausimus, pagrįstai padarė išvadą, kad BK 38 straipsnio nuostatų taikymas ir nuteistojo atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės, kai kaltininkas ir nukentėjęs asmuo susitaiko, šioje proceso stadijoje (bausmės vykdymo procese) yra negalimas.

Klausimo dėl paskirtos bausmės švelninimo nagrinėjimas nesudaro teisinio pagrindo spręsti ir klausimo dėl BK 38 straipsnio nuostatų taikymo jau pripažintam kaltu ir nuteistam asmeniui, jei yra pasibaigęs tokios bylos teisminis nagrinėjimas pirmosios, apeliacinės arba kasacinės instancijos teisme.

Priešingas teisės aiškinimas sukurtų prielaidas manyti, kad jau išnagrinėtose bylose, kuriose anksčiau vien dėl padarytų nusikaltimų pavojingumo nebuvo spręstas klausimas dėl BK 38 straipsnio

nuostatų taikymo, būtina peržiūrėti procesus ir visus baigiamuosius aktus. Susidarytų situacija, kad BK specialiojoje dalyje sušvelninus nusikalstamos veikos sankciją ir pasikeitus nusikaltimo pavojingumui, pavyzdžiui, veiką perkvalifikavus iš sunkaus į apysunkį nusikaltimą, būtų būtina grįžti į bylos nagrinėjimą iš esmės, t. y. išsiaiškinti proceso dalyvių valią dėl BK 38 straipsnio nuostatų taikymo galimybės, o esant situacijai, kai asmuo jau atliko dalį paskirtos bausmės, susidarytų prielaidos priimti sprendimą, kuris pagal savo pobūdį būtų sąlyginis, nes pagal BK 38 straipsnio 3 dalį tokiam asmeniui per vienerius metus padarius naują nusikaltimą arba be pateisinamų priežasčių nevykdant teismo patvirtinto susitarimo dėl žalos atlyginimo sąlygų ir tvarkos, teismas turėtų panaikinti sprendimą dėl atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės ir vėl spręsti dėl tokio asmens baudžiamosios atsakomybės už visas padarytas nusikalstamas veikas, nors šis klausimas jau buvo išspręstas ir asmuo jau buvo nuteistas ir net yra atlikęs dalį bausmės.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. rugsėjo 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-224-1020/2023

Dėl teismo pareigos peržiūrėti visus dėl konkretaus nuteistojo priimtus nuosprendžius, kuriems įtakos gali turėti 2023 m. birželio 1 d. įsigalioję BK pakeitimai

Aptariamoje byloje nuteistoji, siekdama, kad būtų peržiūrėta jai paskirta bausmė, kreipėsi su prašymu į paskutinį apkaltinamąjį nuosprendį priėmusį teismą (Marijampolės apylinkės teismo Marijampolės rūmus). Prašymo nagrinėjimo metu buvo nustatyta, kad vienas iš vykdomų nuosprendžių, kuriam įtakos gali turėti nuo 2023 m. birželio 1 d. įsigalioję BK pakeitimai, buvo priimtas Panevėžio apygardos teismo. Dėl šios priežasties Marijampolės apylinkės teismo Marijampolės rūmai nutartimi pagrįstai kreipėsi į Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininką dėl nuteistosios prašymo perdavimo nagrinėti Panevėžio apygardos teismui. Šis prašymas buvo patenkintas, tačiau Panevėžio apygardos teismas išanalizavo BK pakeitimų įtaką tik Panevėžio miesto apylinkės teismo baudžiamajam įsakymui ir dviem Panevėžio apygardos teismo nuosprendžiams, o dėl prašymo dalies, susijusios su Marijampolės apylinkės teismo Marijampolės rūmų nuosprendžiu, nurodė, kad ši prašymo dalis, vadovaujantis BPK 362¹ straipsniu, turi būti nagrinėjama pirmosios instancijos teisme – Marijampolės apylinkės teismo Marijampolės rūmuose.

Lietuvos apeliacinis teismas panaikino apygardos teismo nutartį ir nuteistosios prašymą perdavė iš naujo nagrinėti apygardos teismui.

Lietuvos apeliacinis teismas konstatavo, kad apygardos teismas, pasisakydamas ne dėl visų nuteistajai priimtų teismo baigiamųjų aktų, nukrypo nuo besiformuojančios teismų praktikos, pagal kurią tais atvejais, kai asmuo yra nuteistas keliais nuosprendžiais, iš kurių nors vienas yra priimtas apygardos teismo, – visus nuosprendžius peržiūri apygardos teismas (nepriklausomai nuo to, ar apygardos teismo priimtas nuosprendis buvo paskutinis).

Be to, apygardos teismas be pagrindo neatsižvelgė į aplinkybę, kad nuteistosios prašymo teisingumo klausimas jau buvo išspręstas galutiniu sprendimu, t. y. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininko rezoliucija dėl nuteistosios prašymo perdavimo nagrinėti Panevėžio apygardos teismui.

Taip pat konstatuota, kad Panevėžio apygardos teismo padaryto pažeidimo ištaisymas Lietuvos apeliaciniame teisme apribotų nuteistosios ir kitų proceso dalyvių teisę į apeliaciją dėl Marijampolės apylinkės teismo Marijampolės rūmų nuosprendyje nustatytos nusikalstamos veikos perkvalifikavimo ir švelnesnės galutinės subendrintos bausmės nustatymo.

Lietuvos apeliacinis teismas taip pat pakartojo, kad tais atvejais, kai asmuo yra nuteistas keliais skirtingų teismų nuosprendžiais, byloje pagal BPK 362¹ straipsnį spręstinas klausimas dėl bylos ar visų su nagrinėjamu asmeniu susijusių bylų perdavimo BPK 229 straipsnio nustatyta tvarka nagrinėti tam pirmosios instancijos teismui, kurio apkaltinamasis nuosprendis pagal 2023 m. balandžio 27 d. įstatymo Nr. XIV-1925 nuostatas gali būti peržiūrėtas ir yra įsiteisėjęs bei pradėtas vykdyti vėliausiai. Formuojamoje teismų praktikoje laikomasi pozicijos, kad tais atvejais, kai asmuo yra nuteistas keliais nuosprendžiais, iš kurių nors vienas pagal BPK nustatytas dalykinio teisingumo

taisykles yra priimtas apygardos teisme, visus nuosprendžius peržiūri apygardos teismas, kuriam įstatymas suteikia galimybę išnagrinėti bet kurią bylą, taip pat ir tą, kuri teisinga apylinkės teismui.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. rugsėjo 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-245-870/2023

Dėl teisėjų kolegijos sudarymo, kai peržiūrimą nuosprendį priėmė trijų teisėjų kolegija

Lietuvos apeliacinis teismas esminiu BPK pažeidimu pripažino tai, kad nuteistojo gynėjo prašymą sušvelninti bausmę išnagrinėjo vienas teisėjas, o ne trijų teisėjų kolegija, nors prašomą peržiūrėti nuosprendį priėmė apygardos teismo trijų teisėjų kolegija.

Konstatuota, kad nuteistojo gynėjo prašymą išnagrinėjo netinkamos sudėties teismas ir prašymas perduotas iš naujo nagrinėti apygardos teismui.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. rugsėjo 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-247-851/2023;
Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. spalio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-277-1020/2023

Dėl aukštesniojo teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininko teisės rezoliucija išspręsti klausimą dėl nuo 2023 m. birželio 1 d., vadovaujantis BPK 362¹ straipsniu, pateiktų prašymų teisingumo

Lietuvos apeliacinis teismas nepagrįstu pripažino skundo argumentą, kad apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininkas negalėjo rezoliucija perduoti kitam teismui nagrinėti nuteistojo gynėjo prašymo taikyti BPK 362¹ straipsnį.

Lietuvos apeliacinis teismas konstatavo, kad apylinkės teismui priėmus motyvuotą nutartį kreiptis į apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininką dėl prašymo perdavimo pagal teisingumą kitam apylinkės teismui ir BPK 229 straipsnyje įstatymų leidėjui nenustačius baudžiamosios bylos perdavimo iš teismo, kuriam ji teisinga, kitam teismui arba kitiems teismo rūmams formos, apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininkas, atsižvelgdamas į itin didelį teismuose gaunamų tokių prašymų skaičių ir siekdamas sprendimus priimti operatyviai, sutikdamas su aptariamoje motyvuotoje nutartyje nurodytais bylos perdavimo kitam teismui pagrindais, pagrįstai, t. y. pagal nusistovėjusią teismų praktiką, nuteistojo gynėjo prašymo nagrinėjimo teisingumo klausimą išsprendė rezoliucija, o ne nutartimi.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. rugpjūčio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-185-579/2023

2. Baudos vykdymo klausimai

Dėl maksimalaus savanoriško baudos sumokėjimo termino

Pagal Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso (toliau – BVK) 6 straipsnio 2 dalį nuosprendį paskelbęs teismas išaiškina nuteistajam, kad jis privalo sumokėti baudą per du mėnesius nuo nuosprendžio įsiteisėjimo dienos ar per kitą teismo nustatytą laikotarpį. Nors BVK 6 straipsnyje ir nėra numatytas teismą ribojantis maksimalus terminas, per kurį turi būti sumokėta bauda, visgi toks terminas negali viršyti BK 96 straipsnyje nustatytų apkaltinamojo nuosprendžio vykdymo senaties terminų (toks terminas paprastai turi būti netgi bent šiek tiek trumpesnis, kad jam suėjus būtų spėta pradėti priverstinio išieškojimo procedūrą ir nebūtų išvengta teismo paskirtos bausmės). BK 96 straipsnio 1 dalies 1 punkto b papunktyje nustatyta, kad apkaltinamasis nuosprendis nevykdomas, jeigu jis nebuvo įvykdytas per trejus metus, kai paskirta ne laisvės atėmimo bausmė. Taigi, nustatomas savanoriško baudos sumokėjimo terminas negali viršyti trejų metų, o pagal minėtą teismų praktiką turi būti netgi šiek tiek trumpesnis.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. rugpjūčio 31 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-245-658/2023 (nepaduotas kasacinis skundas)

Dėl savanoriško baudos sumokėjimo termino pratęsimo

Lietuvos apeliacinis teismas pakartojo praktiką, kad vykdymo metu baudos sumokėjimo termino pratęsimo klausimas gali būti svarstomas tik iki savanoriško baudos sumokėjimo termino pabaigos, nes suėjus šiam terminui pradedamas priverstinis baudos išieškojimas.

Prasidėjus priverstinio vykdymo procesui, visus klausimus, susijusius su priverstiniu baudos išieškojimu, sprendžia antstolis, vadovaudamasis CPK nuostatomis. Baudą išieškant priverstine tvarka, nuteistasis gali kreiptis į antstolį, prašydamas išdėstyti baudos išieškojimą, ir susitarti dėl baudos mokėjimo grafiko sudarymo.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. liepos 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-154-626/2023

3. Dėl nuosprendį priėmusio teismo nustatymo

Aptariamoje byloje kilo klausimas, ar tuo atveju, jei ir apeliacinės instancijos teismas priima nuosprendį, sprendžiant vykdymo procese iškilusius klausimus, nuosprendį priėmusiu teismu yra laikomas apeliacinės ar pirmosios instancijos teismas.

Nutartyje pažymėta, kad Lietuvos apeliacinio teismo nuosekliai suformuotoje praktikoje nuosprendį priėmusiu teismu visais atvejais laikomas pirmosios instancijos teismas, nes priešingai aiškinant įstatymą būtų paneigta proceso dalyvių teisė apskusti teismo nutartį dėl nuosprendžio vykdymo metu kylančių abejonių ir neaiškumų BPK 364 straipsnyje nustatyta tvarka (Lietuvos apeliacinio teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-281-658/2021).

Klausimus dėl nuosprendžio vykdymo metu kylančių abejonių ir neaiškumų pašalinimo ar išaiškinimo BK 361–362 straipsniuose nustatyta tvarka turi spręsti nuosprendį priėmęs pirmosios instancijos teismas. Tokios praktikos laikomasi net ir tuo atveju, kai apeliacinės instancijos teismas pakeitė ar panaikino pirmosios instancijos teismo nuosprendį ir iš esmės kyla neaiškumų aiškinant apeliacinės instancijos teismo sprendimą.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. balandžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1T-4-1020/2023